

De betekenis van de buurt

Een onderzoek naar plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen

Annalies Teernstra
A.B.Teernstra@student.rug.nl
Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Masterthesis Culturele Geografie

Begeleiding:

Dr. B. van Hoven (Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen)
Dhr. L. Polstra (Bureau Onderzoek, Gemeente Groningen)
Dhr. J. Taheij (Dienst RO/EZ, Gemeente Groningen)

Groningen, 2007

Abstract

The influence of the neighbourhood on the life of its residents is getting more and more attention in politics and science. Place attachment in neighbourhoods is seen as important, because it encourages social and political involvement. In this research, it is being investigated how residents and entrepreneurs are attached to their neighbourhood and which factors this attachment influences. The research is a case-study, the case is the area around the Damsterdiep in Groningen. The research is done for the municipality of Groningen. 12 Dept-interviews have been held under residents and entrepreneurs in the neighbourhoods. Besides this, respondents have made pictures from their neighbourhood and in a second interview, these pictures have been discussed. In this way, I have tried to get a complete view of the attachment of the respondents to their neighbourhood.

In a literature study it appeared that there are different factors which can influence place attachment in neighbourhoods. These factors are: social factors, physical factors, individual factors and economical factors. The majority of the residents and entrepreneurs seem to be socially attached to his or her neighbourhood. Social contacts in the neighbourhood are important, both for company and support. However, the degree of social attachment differs among the residents and the entrepreneurs. It appears that residents and entrepreneurs with friends and family in their neighbourhood are deeper attached than the others and residents and entrepreneurs who participate actively in their neighbourhood have a deeper degree of attachment to their neighbourhood. The respondents and entrepreneurs also seem to be physically attached to their neighbourhood. Some places and aspects are important to them for a variety of reasons and generally, they feel committed to the physical environment of the neighbourhood. Negative physical aspects like criminality and nuisance in the neighbourhood have a negative influence on the attachment of residents and entrepreneurs on their neighbourhood. Residents and entrepreneurs with several personal negative experiences seem to be less attached to their neighbourhood than the other residents and entrepreneurs. Local entrepreneurs appear to have an economic attachment to the neighbourhood. They participate actively in their neighbourhood because it is important for their ventures. Besides this, social contacts in the neighbourhood are important for them because residents form a part of their clients. The influence of local ventures differs among the residents however. For one resident, local ventures are more important than for another. Finally, individual factors like length of stay, house ownership or stage of life have an influence on neighbourhood attachment. However, the influence depends on the individual factor.

The conclusion of this research is that residents and entrepreneurs feel attached to their neighbourhood around the Damsterdiep in Groningen, however the degree of attachment differs among them. The factors which are described above have an influence on this. The factors also have an influence on each other. Finally it can be concluded that the development of place attachment is a temporary? process. For example, residents and entrepreneurs can meet other residents among the years and after a while, the physical environment could start to mean something for them.

Samenvatting

De invloed van de buurt op het leven van de bewoners krijgt steeds meer aandacht in de politiek en de wetenschap. Plaatsverbondenheid in buurten wordt als belangrijk gezien, omdat het sociale en politieke betrokkenheid in een buurt kan aanmoedigen. In deze Masterthesis is dan ook onderzocht in hoeverre bewoners en ondernemers zich verbonden voelen met hun buurt en welke factoren dit beïnvloeden. Het onderzoek heeft de vorm van een case-study van de buurt rond het Damsterdiep te Groningen en is gedaan in opdracht van de Gemeente Groningen. Onder 12 respondenten zijn diepte-interviews gehouden en daarnaast hebben respondenten aan de hand van een vragenlijst foto's genomen van hun buurt welke zij in een tweede interview hebben gemotiveerd. Op deze manier is geprobeerd een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de verbondenheid van de bewoners en ondernemers met hun buurt.

Uit een literatuuronderzoek blijkt dat verschillende factoren de verbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt kunnen beïnvloeden. Dit zijn: sociale factoren, fysieke factoren, individuele factoren en economische factoren. De meerderheid van de bewoners en ondernemers voelt zich sociaal verbonden aan de buurt. Sociale contacten in de buurt zijn voor hen belangrijk, zowel voor gezelschap als steun. Toch verschilt de mate van verbondenheid onderling. Het blijkt dat bewoners en ondernemers met familie en vrienden in de buurt zich dieper sociaal verbonden voelen dan de overige en ook bewoners en ondernemers welke zich actief inzetten voor hun buurt hebben een hogere mate van verbondenheid. Ook lijken de bewoners en ondernemers zich fysiek verbonden te voelen met hun buurt. Bepaalde plekken en aspecten zijn belangrijk voor hen om verschillende redenen en zij voelen zich over het algemeen gehecht aan de fysieke omgeving. Negatieve fysieke aspecten van de buurt hebben echter een negatieve invloed op de verbondenheid van de bewoners en ondernemers met hun buurt. Dit zijn bijvoorbeeld zaken als vervuiling, overlast en criminaliteit. Bewoners en ondernemers met een aantal persoonlijke negatieve ervaringen blijken zich in mindere mate verbonden te voelen aan de buurt dan de overige bewoners. Lokale ondernemers blijken een economische verbondenheid met de buurt te hebben. Zij zetten zich in voor hun buurt vanuit het belang van de ondernemingen en daarnaast is contact met buurtbewoners belangrijk omdat zij voor een deel van de omzet zorgen. De invloed van lokale ondernemingen op de verbondenheid van bewoners met hun buurt verschilt echter, voor de ene respondent is lokaal ondernemersschap belangrijker dan voor de andere. Tot slot hebben individuele factoren als lengte van verblijf, eigendom van een huis en levensstadium invloed op de verbondenheid van de bewoners met hun buurt. Het hangt echter van de individuele factor af welke invloed het op de buurtverbondenheid heeft.

De conclusie van dit onderzoek is dat bewoners en ondernemers zich over het algemeen verbonden voelen met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen, maar dat de mate van verbondenheid onderling verschilt. De hierboven beschreven factoren hebben hier invloed op. De verschillende factoren hebben echter een onderlinge invloed op elkaar. Tot slot kan er worden geconcludeerd dat het ontwikkelen van plaatsverbondenheid een temporeel proces is. Zo kunnen bewoners en ondernemers in de loop van de jaren sociale contacten opdoen en kan de fysieke omgeving van de buurt iets voor hen gaan betekenen.

Voorwoord

Hierbij presenteer ik mijn thesis, welke het resultaat is van mijn afstudeeronderzoek naar plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen. Deze thesis heb ik geschreven in het kader van de Master Culturele Geografie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ik heb altijd een interesse gehad in de redenen waarom mensen zich verbonden voelen met bepaalde plekken en met andere niet. Toen de Gemeente Groningen met een voorstel voor een onderzoek naar verbondenheid tussen bewoners en hun buurt kwam, was ik dan ook erg geïnteresseerd. Een buurt is één van de meest directe omgevingen van een mens en het leek me daarom interessant er meer over te weten te komen.

Het was een uitdaging om deze thesis te schrijven en zonder de hulp van een aantal mensen was het niet gelukt. Daarom wil ik iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan deze thesis.

Als eerste wil ik de respondenten van dit onderzoek bedanken. Zonder hen was het onmogelijk geweest deze thesis te schrijven, zij vormden een belangrijke informatiebron. Bedankt voor het vertellen van jullie persoonlijke geschiedenis in de buurt, het maken van de foto's en voor de tijd die jullie voor mij hebben vrijgemaakt.

Verder wil ik dr. Bettina van Hoven bedanken, mijn begeleidster vanuit de Rijksuniversiteit Groningen. Hoewel zij het afgelopen jaar in Canada verbleef, heeft ze me altijd voorzien van goede adviezen en hierdoor ben ik altijd gemotiveerd gebleven. Ook wil ik Dhr. Polstra en Dhr. Taheij van de Gemeente Groningen bedanken voor de mogelijkheid die zij mij boden om mijn afstudeeronderzoek als stage bij de Gemeente Groningen te doen. Ook zij hebben mij voorzien van goede adviezen.

Mijn familie wil ik bedanken voor hun interesse in mijn onderzoek, maar ook voor de afleiding die zij boden. Verder wil ik de 'plops' bedanken. Gezamenlijk met onze scripties bezig zijn heeft me gemotiveerd, maar gelukkig konden we het onderwerp ook vaak weer snel vergeten. Ook een speciaal dankwoord voor Jennifer, voor alle goede adviezen en de vele uurtjes wandelen door het park die voor veel ontspanning zorgden! Natuurlijk wil ik ook alle andere vrienden bedanken.

Tot slot natuurlijk een dankwoord voor Tim. Zonder jou was het me niet gelukt!

Annalies Teernstra
Groningen, december 2007

Inhoudsopgave

Abstract	4	
Samenvatting	5	
Voorwoord	7	
Hoofdstuk 1. Inleiding	11	
1.1 Inleiding	11	
1.1 Leeswijzer	12	
Hoofdstuk 2. Achtergrondinformatie	13	
2.1 Inleiding	13	
2.2 Kerncijfers	14	
2.3 Het bouwproject	15	
Hoofdstuk 3. Theoretisch kader	16	
3.1 Inleiding	16	
3.2 Plaatsverbondenheid en buurten	16	
3.3 Plaatsverbondenheid in buurten	17	
3.3.1 Inleiding	17	
3.3.2 Individuele factoren	18	
3.3.3 Sociale factoren	20	
3.3.4 Fysieke factoren	21	
3.3.5 Economische factoren	22	
3.3.6 Relaties en tegenstrijdigheden tussen de verschillende factoren	23	
Hoofdstuk 4. Methodologie	24	
4.1 Inleiding	24	
4.2 Methodologie	24	
4.2.1 Typering van het onderzoek	24	
4.2.2 Case-study	24	
4.2.3 De kwalitatieve onderzoeksmethode	25	
4.3 Methode van dataverzameling	25	
4.3.1 Inleiding	25	
4.3.2 Literatuurstudie	26	
4.3.3 Diepte-interviews	26	26
4.3.4 De foto-opdracht	27	
4.3.5 Het aangeven van de buurt op een kaart	29	
4.4 De respondenten	29	
4.4.1 Inleiding	29	
4.4.2 Selectie van de respondenten	29	
4.4.3 Kenmerken van de respondenten	31	31
4.5 Methode van data-analyse	32	
Hoofdstuk 5. Resultaten	34	
5.1 Inleiding	34	
5.2 De omgeving van belang	34	
5.3 Sociale factoren	37	
5.3.1 Sociale contacten in de buurt	37	
5.3.2 Sociale controle en privacy	39	
5.3.3 Actieve participatie in de buurt	40	
5.4 Fysieke factoren	43	
5.4.1 Belangrijke plekken en aspecten en visuele aantrekkelijkheid	43	
5.4.2 Openbare ruimte en groenvoorziening	47	
5.4.3 Overlast en vermeden plekken in de buurt	49	
5.4.4 Veiligheid en criminaliteit	51	
5.4.5 Omgevingsfactoren	52	
5.4.6 Het bouwproject aan het Damsterdiep	52	

5.5	Individuele factoren	54	
5.5.1	Inleiding	54	
5.5.2	Lengte van verblijf	54	
5.5.3	Eigendom van een huis	55	
5.5.4	Levensstadium	56	
5.5.5	Opleiding in inkomen	56	
5.6	Lokaal ondernemersschap	57	
5.7	Relaties tussen de factoren	58	
Hoofdstuk 6. Conclusie		59	
6.1	Inleiding	59	
6.2	Beantwoording van de deelvragen	59	
6.3	Algemene conclusie		61
6.4	Aanbevelingen voor verder onderzoek	62	
Literatuur		64	
Bijlagen		67	
	Bijlage 1: vragenlijst interview	67	
	Bijlage 2: vragenlijst foto-opdracht	69	

Lijst van figuren

- Figuur 1: de ligging van de onderzoeksbuurt ten opzichte van de rest van de stad*
Figuur 2: de subbuurten 'Schuitemerschans' en 'Oosterhaven'
Figuur 3: leeftijdsverdeling in de Schuitemerschans en de Oosterhaven
Figuur 4: de westzijde van de parkeergarage en het kantoorgebouw
Figuur 5: de oostzijde van de parkeergarage en het kantoorgebouw
Figuur 6: factoren welke verbondenheid met de buurt beïnvloeden
Figuur 7: aan respondenten is gevraagd hun buurt op deze kaart aan te geven
Figuur 8: de buurt van Willem
Figuur 9: de buurt van Ella
Figuur 10: de buurt van Simone
Figuur 11: de buurt van Pieter
Figuur 12: de buurt van Koos
Figuur 13: de buurt van Anna
Figuur 14: de buurt van Wouter
Figuur 15: de buurt van Jeroen
Figuur 16: de buurt van Bart
Figuur 17: de buurt van Lucas
Figuur 18: de buurt van Henk
Figuur 19: de buurt van Diana
Figuur 20: de Oosterhaven
Figuur 21: oude panden aan de Nieuweweg
Figuur 22: oude panden in de buurt
Figuur 23: de visuele aantrekkelijkheid van de buurt
Figuur 24: vervuiling in de buurt
Figuur 25: de onaantrekkelijkheid van de Nieuweweg
Figuur 26: de openbare ruimte bestaat vooral uit speelvoorzieningen
Figuur 27: de tuin van Hommus
Figuur 28: drugsdealing in kleine straten van de buurt
Figuur 29: overlast aan verkeerslawaaï
Figuur 30: het Damsterdiep tijdens het bouwproject
Figuur 31: een slechtere bereikbaarheid als gevolg van het bouwproject
Figuur 32: factoren welke de verbondenheid met de buurt beïnvloeden

Lijst van tabellen

- Tabel 1: kerncijfers van de subbuurten Schuitemerschans en Oosterhaven*
Tabel 2: voorwaarden voor een casestudy
Tabel 3: onderwerpen van het diepte-interview
Tabel 4: methoden voor het gebruik van foto's in sociaal-wetenschappelijk onderzoek
Tabel 5: respondenten en hun kenmerken
Tabel 6: individuele factoren van de respondenten

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Inleiding

Vanuit de wetenschap is er een sterke aandacht voor de mogelijke invloed van de buurt op het leven van de bewoners (Permentier, 2007). Onderzoek naar lokale verbondenheid met buurten is een centraal thema in de sociale wetenschappen. Volgens Mesch en Manor (1998) is plaatsverbondenheid in buurten belangrijk, omdat het zorgt voor identificatie tussen mensen en hun plek. Het moedigt sociale en politieke betrokkenheid aan in het behoud van de fysieke en sociale factoren welke een buurt karakteriseren. Daarnaast krijgt de buurt in de politiek en het beleid op het gebied van stedelijke vraagstukken en leefbaarheid steeds meer aandacht (Van Kempen en Musterd, 2007). Ook in Groningen is dit het geval. In Groningen zijn de gemeente en de woningcorporaties samen met de inwoners verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de stad. Het gaat hier niet alleen om de fysieke kwaliteit van bijvoorbeeld de woning en de straat, maar ook om het leefklimaat. In 2007 is er een Nieuw Lokaal Akkoord afgesloten. Hierin wordt het belang van de bouw en kwaliteitsverbeteringen van woningen en woonomgevingen en de huisvesting van kwetsbare personen benadrukt. Het leidende principe is *vertrouwen in de buurt*. Hiermee wordt bedoeld dat de inbreng van bewoners onmisbaar is bij vraagstukken op het gebied van leefbaarheid, omdat zij op de hoogte zijn van wat er speelt in de buurt (Werken aan Wonen, 2007).

In deze Masterthesis zal worden onderzocht in hoeverre bewoners en ondernemers zich verbonden voelen met hun buurt. Het onderzoek heeft de vorm van een casestudy van de buurt rond het Damsterdiep te Groningen en vindt plaats in samenwerking met Bureau Onderzoek en de Dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

Samenwerking tussen bewoners, buurten en de gemeente krijgen steeds meer accent in Groningen (Werken aan Wonen, 2007). Wanneer de gemeente een beeld heeft van de verbondenheid van bewoners met hun buurt, kan er beter afgestemd beleid richting buurten worden gemaakt. De aanleiding voor de keuze van de buurt rond het Damsterdiep als case voor dit onderzoek is het bouwproject wat er in de komende jaren zal plaatsvinden. Het gebied zal worden getransformeerd: er zal een parkeergarage worden aangelegd met een kantoor erboven en een plein ervoor. In hoofdstuk 2 zal hier dieper op in worden ingegaan. Naast de interesse voor de verbondenheid van de bewoners met hun buurt is de Gemeente Groningen geïnteresseerd in de impact welke de bewoners denken te zullen ondervinden met betrekking tot hun buurtverbondenheid bij de transformatie van het gebied.

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van meerdere onderzoeksmethoden: de data zal worden verkregen doormiddel van diepte-interviews en fotoanalyse. De meerwaarde hiervan is dat er verschillende aspecten van plaatservaringen worden onderzocht (Cele, 2006). De combinatie van diepte-interviews en fotoanalyse is nog weinig gebruikt in de Culturele Geografie en kan hierdoor worden beschouwd als vernieuwend.

Aan de hand van bovenstaande is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

“Wat is de plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen en welke factoren spelen hierbij een rol?”

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- 1. In hoeverre voelt de bewoner/ondernemer zich sociaal verbonden met de buurt?*
- 2. In hoeverre voelt de bewoner/ondernemer zich fysiek verbonden met de buurt?*
- 3. Wat is de invloed van individuele factoren op de plaatsverbondenheid van de bewoner/ondernemer met zijn buurt?*
- 4. Wat is de invloed van lokaal ondernemersschap op de plaatsverbondenheid van de bewoner/ondernemer met zijn buurt?*

Het doel van dit onderzoek is een beeld te verkrijgen van de plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen. Om bovenstaande vragen te kunnen beantwoorden is er een analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten gedaan en zijn er diepte-interviews gehouden met 12 bewoners van deze buurt. Daarnaast hebben deze bewoners een aantal vragen doormiddel van het maken van foto's beantwoord, waarna een fotoanalyse heeft plaatsgevonden.

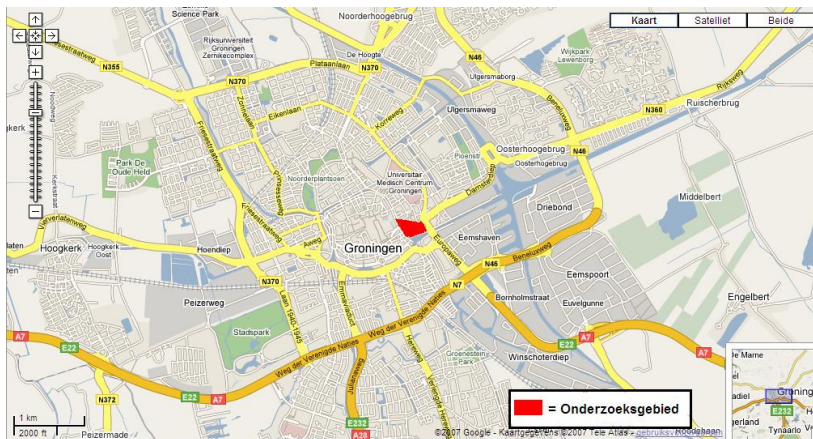
1.2 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk volgt er in hoofdstuk 2 achtergrondinformatie over de buurt rond het Damsterdiep te Groningen. In hoofdstuk 3 volgt het theoretisch kader, waarin een analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten is gedaan. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op de methodologie van het onderzoek. De data welke is verkregen doormiddel van diepte-interviews en fotoanalyse zal in hoofdstuk 5 worden beschreven en geanalyseerd. Tot slot volgt in hoofdstuk 6 de conclusie en aanbevelingen voor verder onderzoek.

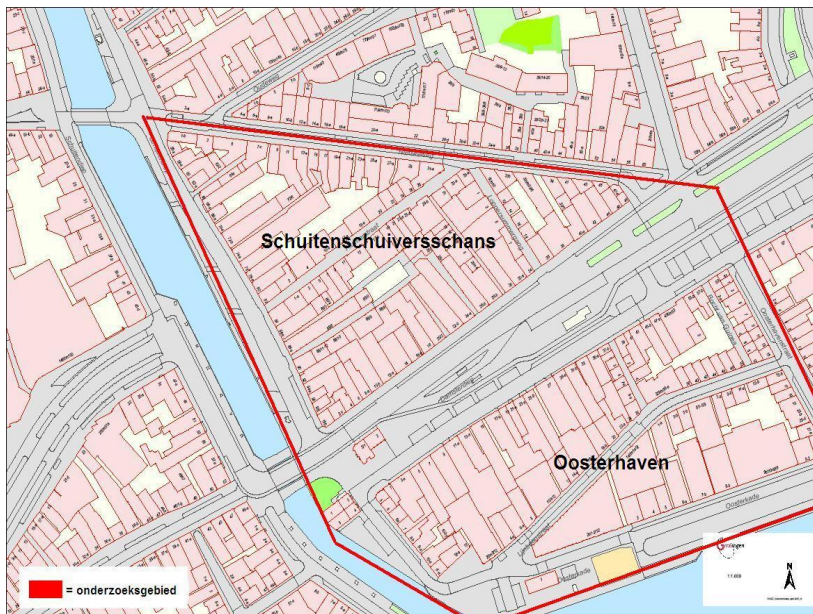
Hoofdstuk 2. Achtergrondinformatie

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal achtergrondinformatie worden beschreven over de case van dit onderzoek: de buurt rond het Damsterdiep te Groningen. De buurt rond het Damsterdiep ligt in de wijk Binnenstad-Oost te Groningen. Zie figuur 1 voor de ligging van het onderzoeksgebied ten opzichte van de rest van de stad. Het onderzoeksgebied bestaat uit twee subbuurten: de Oosterhaven en de Schuitenschuiversschans, zie figuur 2 (Gemeente Groningen, 2007). Dit hoofdstuk zal achtergrondinformatie van de bewoners van het onderzoeksgebied beschrijven, vervolgens zal worden ingegaan op het bouwproject welke in het gebied plaats zal vinden.

Figuur 1: de ligging van de onderzoeksbuurt ten opzichte van de rest van de stad (bron: GoogleMaps, 2007)

Figuur 2: de subbuurten 'Schuitenschuiversschans' en 'Oosterhaven' (bron: Gemeente Groningen, 2007)

2.2 Kerncijfers

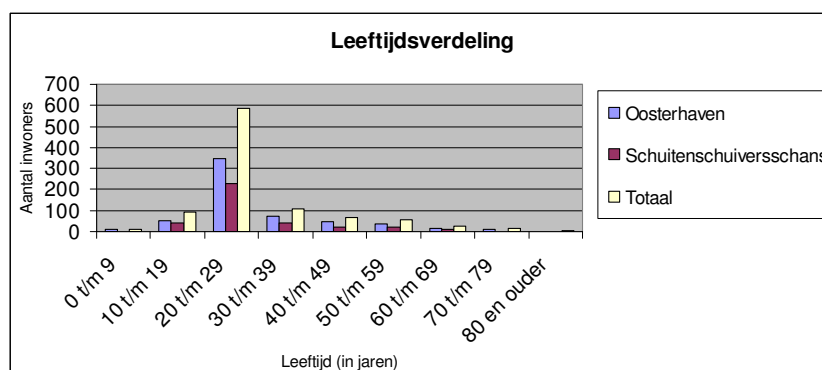
In totaal tellen de twee subbuurten 973 bewoners. In de Schuitenschuiversschans wonen meer mannen dan vrouwen, in de Oosterhaven is dit andersom (zie tabel 1). In totaal wonen er echter meer mannen dan vrouwen. Wanneer er naar de verdeling in

huishoudens wordt gekeken, blijkt dat er relatief veel éénpersoonshuishoudens in de buurt aanwezig zijn. Ook is het aantal samenwonenden zonder kinderen hoog en zijn er weinig huishoudens met kinderen in de wijk. De aard van de overige huishoudens is onbekend. Verreweg de meeste bewoners van de twee subbuurten zijn autochtonen. Van de allochtonen is de meerderheid afkomstig uit niet-westerse gebieden. Wanneer er wordt gekeken naar de leeftijdsverdeling in de twee buurten, blijkt dat de grootste groep bewoners tussen 20 en 29 jaar oud is (zie figuur 3). Dit zou verklaard kunnen worden door het aantal studenten in de wijk: het blijkt dat ongeveer één derde van de bewoners student is (zie tabel 1).

De twee buurten tellen in totaal 132 ondernemingen. De verdeling tussen de twee buurten is nagenoeg gelijk. In de Schuitenschuiversschans zitten echter relatief veel handel- en horecaondernemingen vergeleken met de Oosterhaven. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat er een aanlooproute naar het centrum van de stad door de Nieuweweg in de subbuurt Schuitenschuiversschans loopt.

	Schuitenschuiversschans	Oosterhaven	Totaal
Aantal inwoners	364	609	973
Aantal mannen	332	191	523
Aantal vrouwen	173	277	450
Aantal huishoudens	138	344	482
<i>Aantal één persoonshuishoudens</i>	55	238	293
<i>Aantal samenwonenden zonder kinderen</i>	34	63	97
<i>Aantal samenwonenden met kinderen</i>	2	8	10
<i>Aantal overige huishoudens met kinderen</i>	2	8	10
<i>Aantal overige huishoudens</i>	27	45	72
Aantal studenten	154	195	349
Herkomst			
<i>Aantal autochtonen</i>	305	475	780
<i>Aantal westerse allochtonen</i>	14	45	59
<i>Aantal niet-westerse allochtonen</i>	45	89	134
Aantal ondernemingen	63	69	132
<i>Handel</i>	22	14	36
<i>Horeca</i>	22	3	14
<i>Overig</i>	19	82	82

Tabel 1: kerncijfers van de subbuurten Schuitenschuiversschans en Oosterhaven (bron: Dienst Informatie en Administratie, 2007)

Figuur 3: leeftijdsverdeling in de Schuitenschuiversschans en de Oosterhaven (bron: Dienst Informatie en Administratie, 2007)

2.3 Het bouwproject

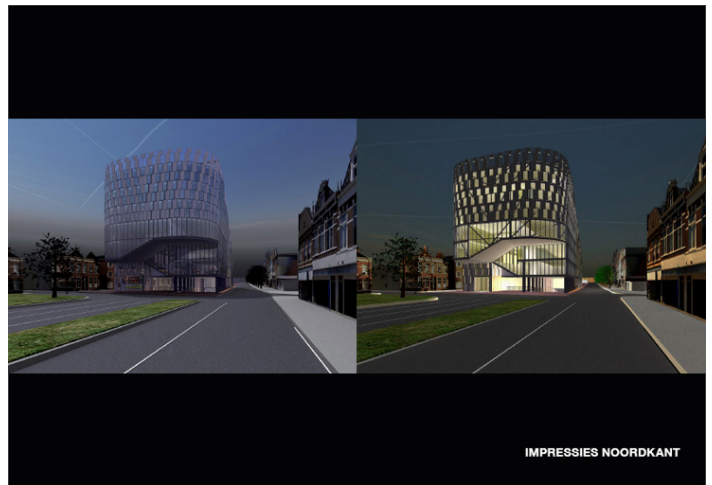
Zoals beschreven in de inleiding, zal het Damsterdiep de komende jaren worden getransformeerd. Midden op het Damsterdiep zal een parkeergarage worden gebouwd met een kantoor erboven. De westzijde van het gebouw zal een verblijfsgebied worden, waar een plein wordt aangelegd (figuur 4). Aan de oostzijde van het gebouw zal de verkeersfunctie belangrijk blijven (figuur 5). Het gebouw geeft de grens van het stadscentrum aan, op deze manier is het de bedoeling dat de buurt bij de binnenstad

betrokken wordt. De gemeente verwacht het gebied een economische impuls te geven. De gemeente Groningen en woningcorporatie Nijestee zijn verantwoordelijk voor de bouw. In het voorjaar van 2007 is er begonnen met het project, men verwacht dat het in 2010 voltooid zal zijn (Gemeente Groningen, 2007).

Vanwege het bouwproject is er een klankbordgroep in de buurt opgericht. De klankbordgroep is een overlegorgaan voor het afstemmen van de bouwwerkzaamheden aan het Damsterdiep: bewoners, ondernemers en belangenvertegenwoordigers overleggen met de gemeente over de vorderingen van de bouw (Gemeente Groningen, 2007).

Figuur 4: de westzijde van de parkeergarage en het kantoorgebouw (bron: Gemeente Groningen, 2007)

Figuur 5: de oostzijde van de parkeergarage en het kantoorgebouw (bron: Gemeente Groningen, 2007)

Hoofdstuk 3. Theoretisch kader

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk vormt het theoretisch kader van dit onderzoek, waarin relevante concepten en theorieën behandeld worden. Deze concepten en theorieën zijn nodig om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Daarnaast zijn ze belangrijk om tot een beter begrip van het onderzoek te komen. Allereerst komt het concept plaatsverbondenheid aan bod, het centrale thema in dit onderzoek. Hierna wordt uitgelegd wat er met een buurt wordt bedoeld. Er zijn verschillende factoren welke de plaatsverbondenheid in buurten beïnvloeden. Deze factoren zijn te verdelen in individuele factoren, sociale factoren, fysieke factoren en economische factoren. Deze verschillende factoren zullen in paragraaf 2.3 behandeld worden.

3.2 Plaatsverbondenheid en buurten

Het centrale thema in dit onderzoek is *plaatsverbondenheid*. *Plaats* is een veelgebruikt begrip in de culturele geografie. Het begrip lijkt algemeen bekend en vaak wordt er niet bij de betekenis nagedacht (Cresswell, 2004). In het dagelijks leven wordt er met een plaats veelal een locatie bedoeld. Volgens Cresswell (2004) ontstaat een plaats wanneer aan een ruimte een betekenis wordt toegekend. Een plaats wordt sociaal geconstrueerd, wat betekent dat de betekenis van een plek door mensen is gemaakt en kan worden veranderd.

Er bestaan verschillende definities van *plaatsverbondenheid*. Volgens Mesch en Manor (1998) is plaatsverbondenheid een positieve emotionele band welke zich ontwikkelt tussen individuen of groepen en hun omgeving. In hun onderzoek naar factoren welke plaatsverbondenheid beïnvloeden in Haifa, Israel, ondervonden zij dat plaatsverbondenheid een staat van psychologisch welzijn is. Ook Altman en Low (1992) en Williams en Vaske (2005) onderschrijven het positieve verband tussen een persoon en een bepaalde plaats. Volgens Altman en Low (1992) ontwikkelen mensen verbindingen aan plaatsen door ervaringen, herinneringen en intenties in het alledaagse leven. Dit kan gebeuren door individuele, groeps- of culturele processen. Williams en Vaske (2005) onderscheiden twee dimensies bij plaatsverbondenheid: *plaatsafhankelijkheid* en *plaatsidentiteit*. Plaatsafhankelijkheid is een functionele verbondenheid en geeft belang van een plaats weer. Een plaats verschaft randvoorwaarden voor bewoners waardoor bepaalde doelen of activiteiten bereikt kunnen worden. Het gaat hierbij om fysieke objecten. Plaatsidentiteit is een emotionele verbondenheid en geeft het symbolische belang van een plaats weer. Hiermee wordt bedoeld dat de plaats een 'bewaarplaats' is voor emoties en relaties welke betekenis aan de plaats geven (William en Vaske, 2005). Plaatsen zijn fundamenteel voor de identiteit van mensen (Hörschelmann en Van Hoven, 2003). Williams en Vaske (2005) hebben onderzoek gedaan naar het verschil tussen plaatsafhankelijkheid en plaatsidentiteit in vier verschillende plaatsen van de Verenigde Staten. Zij concluderen dat individuen een onderscheid maken tussen plaatsidentiteit en plaatsafhankelijkheid. Zo kunnen individuen zich fysiek verbonden voelen met een plaats, zonder zich sociaal verbonden te voelen en andersom.

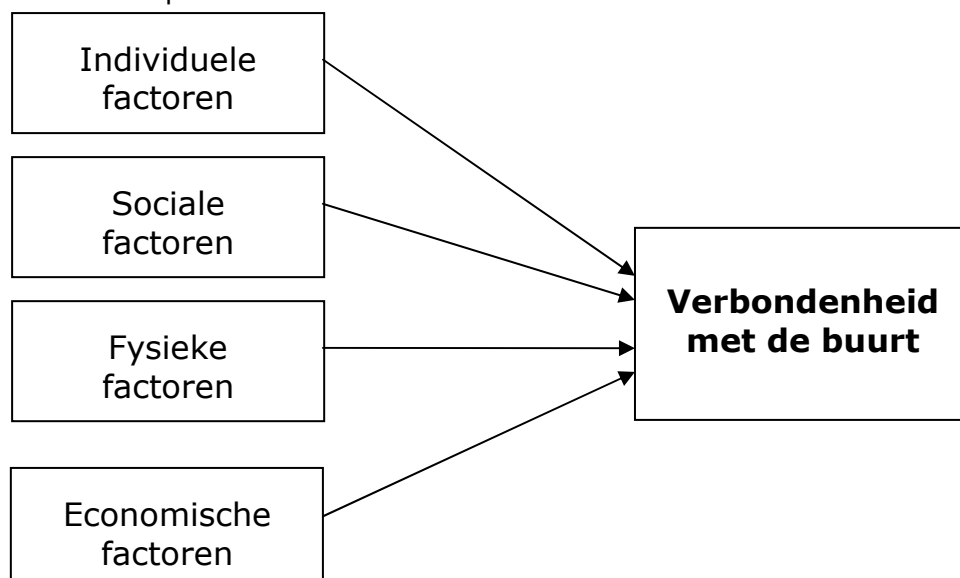
In onderzoeken naar *buurten* worden veel verschillende definities gebruikt. Vaak wordt de grens vastgesteld door de gemeente of overheid gebruikt als definitie van een buurt (Rohe et al., 1996). In een aantal onderzoeken wordt uitgegaan van wat de respondent als zijn of haar buurt beschouwt. De respondent kan dit aangeven op een kaart of gedurende een wandeling door de buurt de belangrijkste plekken aangeven (supermarkt, kerk, school, park, enzovoorts) (Rohe et al., 1996). Ook in dit onderzoek is uitgegaan van wat de respondenten als hun buurt beschouwen. In de interviews is aan respondenten gevraagd dit op een kaart aan te geven.

Een buurt is de directe leefomgeving van de mens, waar een deel van het alledaagse leven zich afspeelt en waar mensen zich thuis kunnen voelen. *Thuis* hoeft niet enkel betrekking te hebben op een woning, het kan ook om andere locaties of gebieden gaan. Bewoners kunnen hun buurt daarom als thuis zien. Thuis wordt een 'eigen territorium' genoemd, wat tegenover de chaos van de buitenwereld staat. Het wordt als een plaats gezien waar men leeft, zichzelf kan zijn en wat men een gevoel kan geven 'erbij te horen' (Holloway en Hubbard, 2001). Een buurt kan ook worden gezien als een 'community'. Een community kan worden omschreven als een fysiek en/of sociaal netwerk waarbinnen een wisselwerking bestaat tussen individuen. Leden van een community zijn verbonden door gedeelde gebruiken en opvattingen en een gedeeld gevoel van 'erbij horen'. Een community is, net als een plaats, een sociale constructie en kan worden gezien als een proces welke aan verandering onderhevig is (Meijering, 2006). Volgens Blokland (1998) en Kleinhans et al. (2000) is het belang van de buurt voor bewoners afgenomen, wat volgens hen is te wijden aan het proces van globalisatie. Door de toegenomen globalisatie zijn de verbindingen tussen verschillende plaatsen intensiever geworden, wat leidt tot een hogere mobiliteit van mensen, goederen en informatie (Holloway en Hubbard, 2001). Waren mensen voorheen vooral afhankelijk van relaties dichtbij huis, tegenwoordig is men steeds meer in staat deel te nemen in netwerken buiten hun buurt. Hierdoor kan het belang van sociale relaties in een buurt afnemen, doordat andere netwerken deze relaties 'vervangen'. Bewoners van een buurt zijn een individualistischer leven gaan leiden (Kleinhans et al. 2000). Volgens Blokland (1998) zijn het vooral bewoners van een stad welke minder sociale relaties in hun buurt hebben en deelnemen in verschillende netwerken buiten de buurt.

3.3 Plaatsverbondenheid in buurten

3.3.1 Inleiding

Onderzoek naar lokale plaatsverbondenheid is een centraal onderwerp in de sociale wetenschappen (Mesch en Manor, 1998). Er zijn dan ook veel onderzoeken gedaan naar de plaatsverbondenheid van bewoners met hun buurt. Uit een analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten blijkt dat er meerdere factoren zijn welke de plaatsverbondenheid in buurten beïnvloeden (Altman en Low, 1992; Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998; Rohe et al., 1996). Deze factoren kunnen onderverdeeld worden in de volgende categorieën: individuele factoren, sociale factoren, fysieke factoren en economische factoren (zie figuur 6). De verschillende factoren hebben ook invloed op elkaar. In deze paragraaf zullen per categorie de verschillende factoren besproken worden. Tot slot zullen de onderlinge relaties tussen de factoren worden besproken.

Figuur 6: factoren welke verbondenheid met de buurt beïnvloeden (Bron: auteur)

3.3.2 Individuele factoren

Individuele factoren kunnen de verbondenheid van bewoners met hun buurt beïnvloeden. Het zijn persoonlijke factoren, welke alleen op het individu betrekking hebben. Uit een analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten blijkt dat verschillende individuele factoren de verbondenheid kunnen beïnvloeden. De volgende factoren blijken hierbij het sterkst te zijn: lengte van verblijf in de buurt, de eigendom van een huis, het levensstadium en opleiding en inkomen. Deze factoren zullen in deze paragraaf worden besproken.

Lengte van verblijf

De lengte van verblijf in een buurt is centraal bij plaatsverbondenheid. Het ontwikkelen van plaatsverbondenheid is een temporeel proces. Hoe langer men in een buurt woont, hoe meer kans men heeft sociale relaties te ontwikkelen. Dit heeft een positief effect op de verbondenheid met de buurt (Mesch en Manor, 1998). Daarnaast heeft een bewoner bij een langer verblijf in een buurt meer kans ervaringen en sociale contacten in de buurt op te doen welke de plaatsverbondenheid kunnen beïnvloeden (Lewicka, 2003). Ook Brown et al. (2003) en Altman en Low (1992) concluderen dat hoe langer bewoners in een buurt wonen, hoe meer zij zich er verbonden mee voelen.

Eigendom van een huis

Uit hun analyse van verschillende onderzoeken concluderen Brown et al. (2003) dat de eigendom van een huis een belangrijke factor voor plaatsverbondenheid in een buurt is (zie ook: Altman en Low, 1992; Mesch en Manor, 1998; Rohe et al., 1996). In tegenstelling tot bewoners van een huurhuis, blijven bewoners van een koophuis er vaak langer wonen. Daarnaast blijkt dat zij zich actiever inzetten voor de buurt en meer medebewoners kennen. Volgens Rohe et al. (1996) heeft een eigenaar van een huis meer kans een vaste en betrokken bewoner van zijn buurt te worden. Dit zou kunnen komen doordat men er voor langere tijd woont en het kopen van een huis een bewuste keuze is, ook voor een buurt. Een hoog percentage koophuizen stimuleert volgens hen de stabiliteit in een buurt.

Opleiding en inkomen

Volgens Brown et al. (2003), Lewicka (2003), Mesch en Manor (1998) en Permentier (2007) bestaat er een negatieve relatie tussen plaatsverbondenheid en opleiding en inkomen. Volgens hen hebben vooral mensen met een lagere opleiding en inkomen een sterke verbondenheid met de buurt. Volgens Mesch en Manor (1998) kennen mensen met een hogere opleiding en inkomen meer mensen in de buurt, maar hebben oppervlakkiger contact met hen. Mensen met een lagere opleiding en lager inkomen hebben intensievere relaties met een kleiner aantal burens. Lewicka (2003) wijdt het negatieve verband tussen plaatsverbondenheid en opleiding en inkomen aan het proces van globalisatie. Door de toegenomen globalisering zijn de verbindingen tussen verschillende plaatsen intensiever geworden, wat leidt tot een hogere mobiliteit van mensen (Hall, 1995). De toegenomen mobiliteit is echter kostbaar, waardoor mensen met een hoger inkomen beter in staat zijn zich te verplaatsen. Mensen met een lager inkomen hebben hiervoor minder mogelijkheden en hebben meer kans gelokaliseerd te raken. Plaatsverbondenheid zou dan een gevolg kunnen zijn van de afwezigheid van alternatieven, in plaats van een vrije keuze. Ook Permentier (2007) wijdt de hogere mate van plaatsverbondenheid van mensen met een lager inkomen aan het ontbreken van financiële middelen. Zo kwam uit een onderzoek onder inwoners van Rotterdam Hoogvliet naar voren dat wanneer het mogelijk is, boodschappen binnen de buurt worden gedaan en sociale activiteiten in de buurt plaatsvinden, om geld te besparen (Permentier, 2007). Volgens Brown et al. (2003) hebben mensen met een lager inkomen een hogere mate van plaatsverbondenheid, doordat zij relatief geïsoleerd zijn van de hele

samenleving. Toch kunnen mensen met een hogere opleiding en inkomen ook verbonden zijn met de buurt (Lewicka, 2003).

Levensstadium

In verschillende levensstadia varieert de plaatsverbondenheid van bewoners in een buurt. In overgangen tussen verschillende levensstadia verandert de identiteit van bewoners, wat gevolgd kan worden door een diepere binding of ontbinding met de buurt en tot verhuizingen naar een andere buurt. Dit is bijvoorbeeld te zien wanneer kinderen het huis verlaten, zich ontbinden van hun directe omgeving en in een nieuwe buurt gaan wonen (Lewicka, 2003). Gezinnen met kinderen zijn over het algemeen verbonden met de buurt. Kinderen zijn beperkt in hun sociale contacten tot de directe geografische omgeving. De omgeving neemt een centrale plaats in het proces van socialisatie en doet de binding van gezinnen met de buurt toenemen. Daarnaast hebben oudere bewoners over het algemeen meer binding met de buurt. Wanneer bewoners ouder worden, neemt de mobiliteit af. Hierdoor kunnen zij meer geïnteresseerd in de buurt raken en een hogere plaatsverbondenheid hebben (Mesch en Manor, 1998). Volgens Kleinhans et al. (2000) hebben jonge, hoogopgeleide mensen over het algemeen weinig interesse in hun buurt, doordat zij vaak in veel netwerken buiten de buurt deelnemen waardoor het belang van de buurt voor hen kan afnemen. Dit hangt deels samen met wat eerder naar voren kwam: toegenomen mobiliteit is kostbaar, waardoor mensen met een hogere opleiding (en inkomen) beter in staat kunnen zijn zich te verplaatsen dan mensen met een lagere opleiding en lager inkomen (Mesch en Manor, 1998).

Waardering van de buurt

Het blijkt dat een positieve waardering van de buurt de verbondenheid met de buurt kan beïnvloeden. Hoe positiever de perceptie van een bewoner over zijn buurt, hoe meer positieve gevoelens hij bij zijn buurt zal ontwikkelen. Deze positieve gevoelens kunnen de verbondenheid met de buurt stimuleren (Mesch en Manor, 1998). Hierbij speelt de buurtreputatie een rol. Door bijvoorbeeld een slechte buurtreputatie kunnen bewoners zich minderwaardig voelen omdat zij in een beruchte, problematische buurt leven. Ook kan dit andere bewoners verhinderen zich in de buurt te gaan vestigen, wat kan leiden tot leegstand. Op deze manier kan de buurt in een negatieve spiraal terechtkomen (Musterd en Van Kempen, 2007).

3.3.3 Sociale factoren

Uit de analyse van verschillende onderzoeken naar plaatsverbondenheid in buurten blijkt dat sociale factoren belangrijk zijn voor de verbondenheid van bewoners met hun buurt (Altman en Low, 1992; Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998). De volgende sociale factoren blijken hierbij het meest significant te zijn: sociale contacten, mate van participatie, sociale controle en privacy.

Sociale contacten

Sociale contacten tussen buurtbewoners zijn een belangrijke factor voor de verbondenheid met de buurt (Altman en Low, 1992; Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998). Volgens Altman en Low (1992) en Mesch en Manor (1998) zijn sociale contacten in de buurt zelfs de meest significante factor voor de buurtverbondenheid. Volgens Brown et al. (2003) vergroten vriendelijke relaties met buurtbewoners de verbondenheid met de buurt. De soort relatie is hierbij belangrijk: hoe intensiever het contact met medebewoners, hoe groter de verbondenheid met de buurt. Vaak geldt hierbij hoe hoger het aantal vrienden en familie in de buurt, hoe hoger de plaatsverbondenheid. Naast het bieden van gezelschap en vertrouwde diensten dienen sociale contacten met buurtbewoners voor steun aan elkaar (Brown et al., 2003). Buurtbewoners hebben verschillende relaties met hun medebewoners. Uit het onderzoek van Mesch en Manor (1998) blijkt dat buuren welke elkaar oppervlakkig kennen kleine diensten aan elkaar uitwisselen, zoals oppassen en het lenen van huishoudelijke artikelen. Vrienden en familie verschaffen grotere diensten als het doen van

huishoudelijke activiteiten, hulp van emotionele aard en gezelschap door bijvoorbeeld activiteiten samen te doen. Het blijkt dat relaties tussen buurtbewoners veelal vriendelijk en zonder intimiteit zijn en over het algemeen na een verhuizing verdwijnt en het contact bestaat vooral vanwege de fysieke nabijheid (Mesch en Manor, 1998). Tot slot bestaan sociale relaties in een buurt vooral tussen buurtbewoners welke dichtbij elkaar wonen. De banden worden zwakker wanneer de afstand tot de woningen toeneemt (Atkinson en Kintrea, 1999).

Mate van participatie

Ook de mate van participatie in de buurt is een belangrijke factor voor de plaatsverbondenheid. Buurtgebeurtenissen en -interacties promoten de buurtsamenhang (Brown et al., 2003). Hoe meer bewoners in een buurt participeren, hoe meer kans zij hebben zich verbonden met de buurt te voelen (Altman en Low, 1992; Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998; Rohe et al., 1996; Swarop en Morenhoff, 2006). Participatie varieert in verschillende aspecten: lidmaatschap van een buurt- of belangenvereniging, het meedoen aan activiteiten, het doen vrijwilligerswerk in de buurt, enzovoorts. Door participatie kunnen bewoners meer betrokken raken bij de buurt, wat het ontwikkelen van positieve gevoelens kan stimuleren. Daarnaast kunnen bewoners door participatie meer sociale contacten in de buurt krijgen, wat de verbondenheid met de buurt kan doen toenemen (Brown et al., 2003; Swarop en Morenhoff, 2006). Doordat bewoners door participatie meer betrokken kunnen raken bij hun buurt, kunnen bewoners zich tenslotte volgens Swarop en Morenhoff (2006) meer bereid zijn zich in te zetten voor fysiek onderhoud in de buurt

Sociale controle

Volgens Brown et al. (2003) kan sociale controle de verbondenheid van bewoners met hun buurt versterken. Met sociale controle in een buurt wordt bedoeld dat bewoners op elkaar letten, afwijkend gedrag signaleren en hierbij actie ondernemen, zoals elkaar aanspreken of een instantie waarschuwen. Door sociale controle kan het gevoel van identiteit met een plaats versterkt worden. Ook kunnen bewoners zich veiliger voelen in een buurt en het kan ongeregelheden doen afnemen (Mesch en Manor, 1998).

Ook privacy beïnvloedt de verbondenheid van bewoners met hun buurt. Het is belangrijk om een plek te hebben waar bewoners zich kunnen terugtrekken van de buitenwereld. Wanneer bewoners dit gevoel niet hebben, wanneer zij bijvoorbeeld het idee hebben in de gaten te worden gehouden door medebewoners, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de verbondenheid met de buurt (Altman en Low, 1992).

'Anderen'

Mensen hebben de (onbewuste) wens om negatieve zaken uit hun omgeving te verbannen. Het kan hier gaan om dingen als vuil en stof, maar ook om het verbannen van medebewoners. Het kan hier gaan om mensen die zij als 'anders' zien. Zij kunnen worden gezien als vervelend of bedreigend en kunnen worden genegeerd of buitengesloten. Dit kunnen bijvoorbeeld mensen met een andere huidskleur of uit een lagere sociale klasse zijn (Holloway en Hubbard, 2001). Dit kan voor beide partijen negatieve gevolgen hebben voor de verbondenheid met de buurt.

3.3.4 Fysieke factoren

Naast individuele en sociale factoren, beïnvloeden fysieke factoren de plaatsverbondenheid met de buurt. Van belang zijn hier de visuele aantrekkelijkheid, de aanwezigheid van openbare ruimtes en groenvoorzieningen, veiligheid, overlast en criminaliteit in de buurt, symbolische waarde en de aanwezigheid van oriëntatiepunten in de buurt. In deze paragraaf zullen deze factoren besproken worden.

Visuele aantrekkelijkheid van de buurt

Wanneer een buurt er aantrekkelijk uitziet, zijn bewoners over het algemeen meer tevreden met hun buurt en kan de verbondenheid hierdoor toenemen (Altman en Low,

1992; Brown et al., 2003; Mesch en Manor, 1998). Volgens Brown et al. (2003) zullen bewoners van een aantrekkelijke buurt zich meer inzetten om de buurt op dat niveau te houden. Fysieke ongeregeldheden als vervuiling, achterstallig onderhoud en graffiti kunnen leiden tot de ontwikkeling van negatieve gevoelens over de buurt, wat kan leiden tot een mindere mate van plaatsverbondenheid, slechter onderhoud van de buurt door bewoners en zelfs tot vertrek uit de buurt. Ook kan het leiden tot het vermijden van deze plekken door de bewoner. Verder kan het leegstand veroorzaken en potentiële nieuwe bewoners doen afschrikken zich te vestigen in de buurt (Brown et al., 2003).

Aanwezigheid van openbare ruimtes en groenvoorzieningen

De toegang tot openbare ruimtes en de aanwezigheid van groenvoorzieningen is positief voor het ontwikkelen van plaatsverbondenheid (Altman en Low, 1992; Mesch en Manor, 1998) De aanwezigheid van openbare ruimtes en groenvoorzieningen kan een buurt aantrekkelijker maken. Daarnaast kan openbare ruimte een ontmoetingsplek zijn voor bewoners. Hierdoor worden de sociale contacten van bewoners bevorderd en dit kan het ontwikkelen van positieve gevoelens stimuleren, waardoor de plaatsverbondenheid kan toenemen (Mesch en Manor, 1998).

Veiligheid, overlast en criminaliteit

Overlast en criminaliteit in een buurt kunnen een negatieve werking op de plaatsverbondenheid van bewoners hebben. Door lawaai, stank, vervuiling, inbraken, enzovoorts kunnen bewoners negatieve gevoelens ontwikkelen en kunnen zij bepaalde plekken en gebeurtenissen in de buurt gaan vermijden. De angst voor criminaliteit of overlast kan hier ook voor zorgen. Het vermijden van plekken kan een negatieve invloed hebben op de verbondenheid met de buurt. Wanneer bewoners zich veilig voelen in hun buurt, kan dit positieve gevoelens ten opzichte van de buurt ontwikkelen en de verbondenheid ermee bevorderen. Toch kunnen overlast en criminaliteit in een buurt ook een positieve werking op de verbondenheid van bewoners hebben. Bewoners kunnen samenspannen en gezamenlijk actie ondernemen. Dit kan een gevoel van eenheid ontwikkelen en de betrokkenheid met de buurt stimuleren, wat de plaatsverbondenheid kan doen toenemen (Brown et al., 2003).

Aanwezigheid van oriëntatiepunten

De aanwezigheid van oriëntatiepunten, zoals een gebouw, kerk of museum, kunnen worden geassocieerd met verbondenheid met de buurt. Wanneer een bewoner dicht bij een oriëntatiepunt woont, kan dit hem of haar een gevoel van herkenning, identificatie en status geven (Altman en Low, 1992).

Symbolische waarde van de buurt

De symbolische waarde van een buurt speelt een rol bij plaatsverbondenheid. Wanneer er een publieke betekenis is toegekend aan een bepaalde buurt of wijk, bijvoorbeeld door tradities of feesten en vieringen, kan de plaatsverbondenheid toenemen. Het unieke van de plaats wordt hierdoor benadrukt (Mesch en Manor, 1998). Een buurt kan echter ook een negatieve symbolische waarde hebben. Zo kan een buurt bekend staan om een hoge mate van criminaliteit of vervuiling. Bewoners van een dergelijke buurt kunnen hierdoor een 'outcast' gaan vormen: een ontheemde groep welke het ontbreekt aan (positieve) symbolische waarde en die geen controle hebben over hun eigen representatie. Dit kan bij de bewoners leiden tot een lagere waardering van hun buurt en zelfs tot een gevoel van schaamte, wat een negatieve invloed op de verbondenheid met de buurt kan hebben (Musterd en Van Kempen, 2007).

3.3.5 Economische factoren

Tot slot kunnen economische factoren de verbondenheid met de buurt beïnvloeden. De economische kracht van buurten en vooral de rol van lokaal ondernemerschap is reeds onderkend. Het centrum van de stad is niet meer de enige plaats waar bedrijvigheid zich bevindt (Schutjens et al., 2007).

Lokale ondernemers leveren vaak een bijdrage aan de leefbaarheid in buurten. Alleen al de activiteiten van ondernemers en hun zakelijke relaties kunnen een buurt overdag levendiger en veiliger maken, wat invloed kan hebben op de leefbaarheid. Bovendien hebben winkels en commerciële diensten naast hun verzorgingsfunctie voor de lokale markt, vaak ook een functie als sociale ontmoetingsplek in de buurt. Hiernaast kunnen ondernemers een meer actieve rol innemen. Lokale ondernemers hebben vaak zowel een persoonlijk als professioneel belang bij een leefbare buurt. Veel ondernemers wonen in dezelfde buurt als waar hun onderneming gevestigd is en streven naar een prettige en veilige woon- en leefomgeving. Dit zou bijvoorbeeld meer klanten kunnen trekken. Actieve lokale ondernemers kunnen zich hierdoor sterk betrokken voelen bij de buurt en bereid zijn zich in te zetten of zelfs te investeren in fysieke en sociale verbeteringen in de buurt (Schutjens et al., 2002).

3.3.6 Relaties en tegenstrijdigheden tussen de verschillende factoren

De verschillende factoren welke hierboven zijn beschreven zijn deels verweven met elkaar. In deze paragraaf zullen de onderlinge relaties, welke volgens literatuur over verbondenheid in een buurt het meest van belang zijn, aan de hand van een aantal voorbeelden worden besproken. Uit paragraaf 3.3.2 bleek dat individuele factoren zoals de lengte van verblijf in een buurt en de eigendom van een huis de sociale en fysieke factoren kunnen beïnvloeden. Zo kennen eigenaren van een huis over het algemeen meer medebewoners en zullen zij zich meer inzetten voor hun buurt dan bewoners van huurhuizen (Rohe et al., 1996). Verder kunnen de sociale factoren en de fysieke factoren in een buurt elkaar beïnvloeden. Buurtgebeurtenissen en -interacties welke de samenhang promoten geven buurtbewoners de gelegenheid om aspecten van de buurt, zoals huizen, straten, winkels en parken te leren kennen en waarderen (Brown et al., 2003). Wanneer er sociale controle in een buurt is, zullen bewoners zich meer inzetten om de fysieke kwaliteit van de buurt te onderhouden (Mesch en Manor, 1998). Verder bleek uit paragraaf 3.3.4 en 3.3.5 dat openbare ruimtes, winkels en commerciële diensten in een buurt als ontmoetingsplek voor bewoners kunnen dienen, wat de sociale contacten tussen bewoners kan bevorderen.

Uit de analyse van verschillende literatuur over plaatsverbondenheid in buurten lijkt een tegenstrijdigheid naar voren te komen. Eerder in deze paragraaf is gebleken dat met de eigendom van een huis de verbondenheid met de buurt toeneemt. Over het algemeen zijn mensen met een hoger inkomen beter in staat een huis te kopen dan mensen met een lager inkomen. Maar ook bleek dat bewoners met een lagere opleiding en inkomen een hogere mate van verbondenheid met de buurt hebben. Hieruit blijkt dat de factoren verschillend zwaar wegen. Zo weegt de factor 'opleiding' wellicht zwaarder dan de factor 'eigendom van een huis'.

Hoofdstuk 4. Methodologie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de methodologie van het onderzoek worden behandeld. Allereerst komt de gebruikte methodologie aan bod. Het onderzoek is een kwalitatieve casestudy, waar uitleg over zal worden gegeven. In paragraaf 4.3 zal de methode van dataverzameling worden beschreven. Vervolgens komen de respondenten en hun kenmerken in paragraaf 4.4 naar voren. Tot slot zal in paragraaf 4.5 de methode van data-analyse worden beschreven.

4.2 Methodologie

4.2.1 Typering van het onderzoek

Het onderzoek is een *exploratief* onderzoek. Bij beschrijvend onderzoek kan men zich beperken tot de vaststelling van feiten. Exploratief onderzoek gaat verder: het is de bedoeling verschillen en verbanden te vinden en deze te interpreteren in termen van bepaalde theoretische begrippen, hypothesen en theorieën. Exploratief onderzoek wordt gedaan wanneer er weinig kennis over het onderwerp bestaat. Het is onderzoek om aan de hand van observaties een eerste indruk te krijgen van een situatie (Van Dijk et al., 1998). De bedoeling van dit onderzoek is een indruk te krijgen van de plaatsverbondenheid van bewoners rond het Damsterdiep. Hier is nog geen eerder onderzoek naar gedaan. Daarnaast is de onderzoeksmethode nieuw, en dus verkennend voor de gemeente Groningen: naast het houden van diepte-interviews, zal de data doormiddel van foto's worden verzameld (zie paragraaf 4.3).

4.2.2 Casestudy

Het onderzoek dat wordt gedaan is een *casestudy*. Met een casestudy wordt een strategie bedoeld waarbij één voorbeeld, of hooguit enkele voorbeelden van een sociaal verschijnsel intensief worden bestudeerd (Swanborn, 2003). Het is een diepgaand onderzoek naar een verschijnsel. Bij een casestudy wordt aan een groot aantal variabelen binnen één case tegelijkertijd aandacht besteed en er wordt naar relaties binnen een eenheid gezocht. In dit onderzoek is de case de buurt rond het Damsterdiep. Er wordt een diepgaand onderzoek gedaan naar de plaatsverbondenheid van bewoners met hun buurt. Volgens Swanborn (2003) dient een casestudy aan 6 voorwaarden te voldoen (zie tabel 2).

	Voorwaarden voor een casestudy
1.	Er is sprake van een enkelvoudige of meervoudige casestudy
2.	Het verschijnsel wordt in de eigen omgeving bestudeerd
3.	Het gaat om ontwikkelingen in de tijd
4.	Er wordt gebruik gemaakt van verschillende databronnen en -methoden
5.	Er wordt gezocht naar verklaringen van processen
6.	De resultaten worden voorgelegd aan de betrokkenen

Tabel 2: Voorwaarden voor een casestudy (Bron: Swanborn, 2003)

De case van dit onderzoek, de buurt rond het Damsterdiep, voldoet aan deze zes voorwaarden. Er is sprake van een enkelvoudige case, dit is de buurt rond het Damsterdiep. Het verschijnsel wordt in de eigen omgeving bestudeerd: de data wordt in het gebied verzameld en de bewoners worden hierbij betrokken. Daarnaast gaat het om ontwikkelingen in de tijd, er wordt naar de geschiedenis van de respondent gevraagd. Verder wordt er gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden en bronnen (zie paragraaf 4.4) en het is de bedoeling te verklaren in hoeverre en op welke manier bewoners met hun buurt verbonden zijn. Tot slot worden de resultaten van het onderzoek voorgelegd aan de bewoners van de buurt rond het Damsterdiep.

Volgens Yin (1989) zijn casestudies een goede strategie wanneer het gaat om 'hoe' en 'waarom' vragen, omdat deze verklarend zijn. Daarnaast zijn casestudies een goede strategie wanneer de onderzoeker weinig controle heeft over verschijnselen en wanneer het om een sociaal fenomeen gaat (Swanborn, 2003). Bij een casestudy is het moeilijk een generalisatie te maken tussen verschillende cases, omdat er slechts één of enkele cases bestudeerd worden. Daarom wordt er bij casestudies theoretische generalisatie toegepast. Hiermee wordt bedoeld dat de resultaten van een casestudy naar theorieën worden gegeneraliseerd (Yin, 1989). Dit zal ook in dit onderzoek het geval zijn: de analyse van de interviews zal worden vergeleken met literatuur over plaatsverbondenheid in buurten.

4.2.3 De kwalitatieve onderzoeksmethode

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethoden, wat bij een casestudy gebruikelijk is (Yin, 1989). Kwalitatieve data heeft veelal de vorm van woorden, in plaats van getallen zoals bij kwantitatieve data. Het is een bron van gegronde beschrijvingen en verklaringen van processen, vaak met een chronologische volgorde (Miles en Huberman, 1984). Bij dit onderzoek gaat het om persoonlijke ervaringen van de bewoners in hun buurt, om een beeld te krijgen in hoeverre bewoners zich verbonden voelen met hun buurt. De keuze voor de kwalitatieve onderzoeksmethode kwam vanuit de gemeente Groningen. Bureau Onderzoek, onderdeel van de gemeente Groningen, heeft veel onderzoek gedaan naar de bevolking in de stad Groningen. Volgens het bureau bestaat onderzoek naar de relatie tussen bewoners en hun omgeving vooral uit kwantitatieve data. Zo heeft het bureau gegevens over de bevolking in elke wijk, zoals geslacht, leeftijd en inkomen. Volgens Bureau Onderzoek is er behoefte aan kwalitatieve data (Bureau Onderzoek, 2007). Persoonlijke ervaringen zijn lastig te meten doormiddel van cijfers. Om deze redenen is er gekozen voor de kwalitatieve onderzoeksmethode.

Zoals in hoofdstuk 1 naar voren kwam, zal in dit onderzoek gebruik worden gemaakt van meerdere kwalitatieve onderzoeksmethoden: de data zal worden verkregen doormiddel van diepte-interviews en fotoanalyse. De meerwaarde hiervan is dat er verschillende aspecten van plaatservaringen worden onderzocht. Onderzoek gebaseerd op diepte-interviews kan inzicht geven in factoren welke bijdragen aan plaatservaringen, maar kan ook misleidend zijn in de zin dat het meer focust op abstracte en ongewone aspecten van het leven, in plaats van de dagelijkse realiteit. Verschillende soorten onderzoek geven verschillende soorten informatie (Cele, 2006).

4.3 Methode van dataverzameling

4.3.1 Inleiding

Zoals hierboven beschreven zal er in dit onderzoek gebruik worden gemaakt van meerdere onderzoeksmethoden. Dit staat ook wel bekend als *triangulatie*, wat letterlijk driehoeksmeting betekent (Swanborn, 2003). De data wordt verkregen doormiddel van een literatuurstudie, diepte-interviews en een fotoanalyse. Daarnaast is aan de respondenten gevraagd hun buurt op een kaart aan te geven. In deze paragraaf zullen bovenstaande methoden worden besproken.

4.3.2 Literatuurstudie

Tijdens het onderzoek is er een literatuurstudie gedaan. Zo heb ik mij verdiept in academische artikelen en boeken over plaatsverbondenheid, buurten, plaatsverbondenheid in buurten en kwalitatief onderzoek. Vooral literatuur over onderzoek naar plaatsverbondenheid in buurten is van belang geweest voor dit onderzoek, in het bijzonder de artikelen en boeken van Altman en Low (1992), Brown et al. (2003) en

Mesch en Manor (1998). Naast wetenschappelijke literatuur is er een aantal niet-wetenschappelijke bronnen geraadpleegd. Zo heb ik gegevens van de gemeente Groningen verkregen over de buurt rond het Damsterdiep. Het doel hiervan is om het onderzoek van achtergrondinformatie over de buurt te voorzien. Daarnaast is er een aantal bronnen als internetpagina's en krantenartikelen over het bouwproject op het Damsterdiep geraadpleegd, om meer informatie over het project te verkrijgen.

4.3.3 Diepte-interviews

Voor dit onderzoek zijn diepte-interviews gehouden met 12 bewoners van de buurt rond het Damsterdiep te Groningen, om inzicht te krijgen in hoeverre deze bewoners zich verbonden voelen met hun buurt. Het gaat om het achterhalen van persoonlijke ervaringen. Volgens Valentine (2005) is het doel van een diepte-interview het begrijpen van ervaringen van individuen. In tegenstelling tot kwantitatieve onderzoeksmethoden, hoeven diepte-interviews niet representatief te zijn (Valentine, 2005). Er zijn verschillende soorten interviews: volledig gestructureerde interviews, half gestructureerde interviews en ongestructureerde interviews. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van half gestructureerde interviews. Dit betekent dat een respondent vrij is zijn antwoorden te formuleren en niet gebonden is aan vooraf vastgestelde antwoorden. Op deze manier krijgt elk interview zijn eigen gevarieerde aspecten en is er de mogelijkheid tot het ontstaan van een dialoog. Er wordt echter gebruik gemaakt van een vragenlijst, waarin de onderwerpen staan welke de interviewer wenst te bespreken. Door het maken van een vragenlijst, bezit de interviewer over enige voorkennis en heeft hij of zij een 'houvast' (Baarda et al., 2005). Deze vragenlijst is te vinden in de bijlage van dit onderzoek. De verschillende onderwerpen van het interview zijn weergegeven in tabel 3. Deze onderwerpen zijn opgesteld aan de hand van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten (zie hoofdstuk 3), waaruit bleek dat verschillende factoren de verbondenheid met de buurt kunnen beïnvloeden.

Onderwerpen van de diepte-interviews	
1.	Individuele factoren van de respondent
2.	Omschrijving van de buurt door de respondent
3.	Sociale aspecten in de buurt
4.	Fysieke aspecten in de buurt
5.	Het bouwproject aan het Damsterdiep

Tabel 3: onderwerpen van het diepte-interview

Voordat er werd begonnen met de interviews, is er literatuur over het houden van een interview bestudeerd. Daarnaast heeft er een evaluatie van elk interview plaatsgevonden, waardoor de mogelijkheid bestond om bepaalde aspecten voor volgende interviews te verbeteren. Verbetering is echter niet nodig geweest.

4.3.4 De foto-opdracht

Zoals eerder naar voren kwam, is naast diepte-interviews data doormiddel van foto's verkregen. Volgens Rose (2007) zijn verschillende wetenschappers het erover eens dat het gebruik van foto's in onderzoek waardevol is, omdat ze een enorme hoeveelheid informatie bevatten in één enkele representatie. Rose (2007) geeft drie redenen voor het gebruik van foto's in sociaalwetenschappelijk onderzoek. Als eerste verschaffen ze informatie. Foto's kunnen bijvoorbeeld de materiele realiteit weergeven. Ten tweede kunnen foto's gevoelens oproepen, foto's kunnen bijvoorbeeld het leven van een persoon weergeven waar de lezer of kijker een getuige van wordt. Ten derde kunnen foto's zorgen voor reflectie. Zo kan een respondent doormiddel van foto's aspecten van zijn of haar leven weergeven waar hij of zij normaal gesproken weinig aandacht aan zou besteden en deze aspecten reflecteren.

Cele (2006) heeft voor haar onderzoek gebruik gemaakt van (onder andere) diepte-interviews en fotoanalyse. Volgens Cele (2006) bestaan plaatservaringen uit abstracte en concrete ervaringen en verschillende methoden dragen op verschillende manieren bij aan

deze ervaringen. In de diepte-interviews kwam het concrete gebruik en de ervaring van plaatsen naar voren, maar er werd weinig informatie gegeven over hoe de plaatsen eruit zagen. Door middel van foto's praatten respondenten abstract over plaatsen en de foto's gaven zintuiglijke ervaringen van plaatsen weer, zoals reuk en geluid. Hieruit blijkt dat verschillende soorten onderzoek verschillende soorten informatie geven (Cele, 2006). Om deze reden is gekozen voor een fotoanalyse naast diepte-interviews.

Volgens Rose (2007) is er geen duidelijk methodologisch raamwerk voor fotografie in sociaal wetenschappelijk onderzoek. Rose (2007) heeft dan ook twee groepen methoden gecreëerd, welke worden onderscheiden door de manier waarop de foto's worden gebruikt in het onderzoek (zie tabel 4). De eerste methode wordt de *supporting* methode genoemd. Hierbij worden de foto's ondergeschikt gemaakt aan de interpretatie van de onderzoeker. De foto's krijgen in deze methode betekenis door de interpretatie van de onderzoeker. De tweede methode wordt de *supplemental* methode genoemd. In deze methode kunnen de foto's in een onderzoek als een aanvulling op de geschreven tekst worden gezien. Binnen beide methoden worden twee submethoden onderscheiden, zie tabel 4.

Methode	Omschrijving
<u>De supporting methode</u>	Foto's ondergeschikt aan interpretatie onderzoeker
<i>Photo-elicitation</i>	Het invoegen foto's in onderzoek; gemaakt door onderzoeker of respondent; toelichting bij foto essentieel
<i>Photo-documentation</i>	Foto's voor verschaffing data; door onderzoeker gemaakt; foto's worden vergeleken
<u>De supplemental methode</u>	Foto's als aanvulling op geschreven tekst
<i>Specified generalisation</i>	Foto's als toevoeging aan onderzoek; lezer/kijker kan eigen betekenissen toekennen
<i>Foto's voor vastlegging structuur</i>	Visuele toevoeging aan tekst, bron van informatie onafhankelijk van tekst

Tabel 4: methoden voor het gebruik van foto's in sociaal-wetenschappelijk onderzoek (bron: Rose, 2007)

De methode welke in dit onderzoek is gebruikt is photo-elicitation. Bij deze methode worden foto's in een onderzoek gevoegd (Rose, 2007). De foto's kunnen zowel door de onderzoeker als door de respondent worden genomen. In dit onderzoek zijn de foto's echter door de respondent genomen. Volgens Rose (2007) kan de informatie van de genomen foto's alleen toegankelijk worden voor de onderzoeker doormiddel van een interview over de foto's. Volgens Rose (2007) bestaat photo-elicitation uit 6 stadia:

1. Een eerste interview, of series van interviews. Hierbij worden de vragen met betrekking tot de foto's niet behandeld, er zal worden gefocust op vragen waarbij de foto's zullen bijdragen aan het antwoorden.
2. Er wordt een camera aan de respondenten gegeven met een uitleg erbij wat er van hen verwacht wordt: bijvoorbeeld wat voor foto's er moeten worden genomen en hoeveel.
3. De foto's worden ontwikkeld en aan de respondenten kan gevraagd worden om iets te schrijven over de gemaakte foto's vóór een afspraak met de onderzoeker.
4. Er wordt een nieuw interview gehouden met de respondent, waar de foto's in detail worden bediscussieerd. Volgens Rose (2007) geven alle onderzoekers die deze methode gebruiken aan dat dit stadium vitaal is in het verklaren van de betekenis van de gemaakte foto's voor de respondent.
5. Het interview materiaal en de foto's worden geïnterpreteerd door de onderzoeker aan de hand van sociaal wetenschappelijke technieken.
6. Het uiteindelijke onderzoek moet op een dusdanige manier worden gepresenteerd zodat het interview over de foto's de overhand neemt op de foto's zelf. Vaak

wordt er een aantal foto's weergegeven in het onderzoek, maar dit is echter niet noodzakelijk. De tekst lijkt te domineren over de foto's.

Bovenstaande beschreven stappen zijn in dit onderzoek gevolgd. Dezelfde respondenten welke zijn geïnterviewd zijn gevraagd mee te werken aan de foto-opdracht. Het eerste stadium van photo-elicitation bestaat dan ook uit het diepte-interview beschreven in paragraaf 4.3.3. Niet elke respondent was bereid mee te werken: in totaal hebben 7 van de 12 respondenten meegewerkt aan de foto-opdracht. In tabel 6 van paragraaf 4.4 is weergegeven welke respondenten dit betreft. Na het interview kregen de respondenten de foto-opdracht (het tweede stadium). Deze bestond uit een lijst met vragen welke beantwoord dienden te worden doormiddel van het maken van foto's. Hier wijkt dit onderzoek af van de methode van Rose (2007): dezelfde vragen zijn gesteld in het diepte-interview. De reden hiervoor is om een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen van de gedachten van de respondent over zijn buurt. De vragenlijst is opgesteld aan de hand van theorie over plaatsverbondenheid in buurten en is te vinden in de bijlage. De meeste respondenten hadden de beschikking over een digitale camera, waarmee de foto's zijn gemaakt. Slechts één respondent bezat geen digitale camera en heeft een wegwerpcamera gekregen. Het derde stadium bestaat uit het ontwikkelen van de foto's (door de onderzoeker), wat dus bij slechts één respondent nodig was. Tevens is aan de respondenten gevraagd na te denken over de motivaties voor de gemaakte foto's en hier eventueel aantekeningen van te maken. Vervolgens is er een nieuwe afspraak gemaakt met de respondenten (het vierde stadium). Volgens Petersson (1989) worden visuele weergaves als foto's door verschillende personen verschillend geïnterpreteerd en kunnen er hierdoor misinterpretaties optreden. Tijdens deze afspraak konden de respondenten hun gemaakte foto's motiveren. Tevens werden de digitale foto's naar mijn laptop gekopieerd. De afspraak werd gemaakt in overleg met de respondent, doorgaans was dit 1 á 2 weken na het eerste interview. Het vijfde en zesde stadium van photo-elicitation zullen in paragraaf 4.5 aan de orde komen.

4.3.5 Het aangeven van de buurt op een kaart

Tot slot is aan de respondenten gevraagd op een kaart aan te geven wat zij als hun buurt beschouwen. Voor elke respondent is een kaart op dezelfde schaal gebruikt (zie figuur 7). Voor dit onderzoek is het belangrijk te weten wat de respondent als zijn of haar buurt beschouwd. Zo wordt er naar plekken en aspecten in de buurt gevraagd welke belangrijk zijn voor de respondent en wanneer respondenten niet-overeenkomende gebieden als hun buurt beschouwen, zullen er verschillende antwoorden worden gegeven. Hier zal tijdens de analyse rekening mee moeten worden gehouden.

Figuur 7: aan respondenten is gevraagd hun buurt op deze kaart aan te geven (Bron: GoogleMaps, 2007)

4.4 De respondenten

4.4.1 Inleiding

In deze paragraaf zullen de respondenten van dit onderzoek aan bod komen. Allereerst zal worden ingegaan op de selectie van de respondenten en vervolgens zal aandacht worden besteed aan kenmerken van de respondenten.

4.4.2 Selectie van de respondenten

In dit onderzoek wordt de plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met de buurt rond het Damsterdiep te Groningen onderzocht. De respondenten van dit onderzoek zijn dan ook bewoners en ondernemers uit deze buurt. Omdat deze buurt veel bewoners en ondernemers telt welke onderling een grote diversiteit hebben, zijn criteria nodig voor de selectie van de respondenten.

Uit de analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten blijkt dat er verschillende factoren van invloed kunnen zijn op de mate van verbondenheid met een buurt (zie paragraaf 3.3.2 van hoofdstuk 3). Zo blijken de volgende individuele factoren een belangrijke invloed te kunnen hebben: lengte van verblijf in de buurt, eigendom van een huis, het levensstadium, opleiding en inkomen. Op basis van deze factoren zou er een selectie gemaakt kunnen worden van de respondenten. Hierbij komt echter een aantal praktische kwesties naar voren. De gemeente Groningen beschikt over een database met gegevens over onder andere leeftijd, samenstelling van het huishouden, opleiding en het bezit van huur- en koopwoningen. Deze gegevens worden gebruikt voor onderzoek en zijn om deze reden geanonimiseerd. Voor mijn onderzoek heb ik echter adresgegevens van respondenten nodig, welke ik op deze manier niet kon verkrijgen.

Uit de analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten bleek verder dat de mate van participatie in de buurt een belangrijke invloed kan hebben op de mate van verbondenheid met de buurt (zie paragraaf 3.3.3 van hoofdstuk 3). Participatie kan variëren in verschillende aspecten: lidmaatschap van een buurt- of belangenvereniging,

het meedoen aan buurtactiviteiten, het doen van vrijwilligerswerk in de buurt, enzovoorts. Door participatie kunnen bewoners meer betrokken raken bij de buurt, wat het ontwikkelen van positieve gevoelens kan stimuleren. Daarnaast krijgen bewoners door participatie meer sociale contacten in de buurt, wat de verbondenheid met de buurt kan doen toenemen (Brown et al., 2003; Swarop en Morenhoff, 2006). Respondenten volgens dit criterium selecteren zou mogelijk zijn via de zogeheten 'sneeuwbalmethode'. Dit houdt in dat via één of enkele respondenten andere respondenten worden verkregen (Baarda et al., 2005). Op basis van bovenstaande is er een onderscheid gemaakt tussen bewoners welke participeren in de buurt en bewoners welke dit weinig tot niet doen, waarbij is gestreefd naar een gelijke verdeling. De buurt rond het Damsterdiep valt binnen de wijk Binnenstad-Oost. Deze wijk heeft een bewonersorganisatie, genaamd Bewonersorganisatie Binnenstad-Oost (BoBo). De kans is groot dat het bestuur van de BoBo een groot deel van de bewoners kent en hierdoor zicht zou kunnen hebben op bewoners welke participeren in de buurt en bewoners welke dit over het algemeen weinig tot niet doen. Het bleek dat de BoBo hier zicht op had en op deze manier is er een aantal bewoners voor het onderzoek geselecteerd. Vervolgens zijn via deze respondenten weer andere respondenten gevonden. Hierdoor is er een indeling ontstaan tussen respondenten welke actief participeren in de buurt en respondenten welke dit weinig tot niet doen. Voor de duidelijkheid: participeren heeft betrekking op zich al dan niet in te zetten voor de buurt, zoals lidmaatschap van een buurt vereniging, enzovoorts (zie hierboven). De respondenten hebben zichzelf ingedeeld, hierdoor moet er worden vertrouwd op de juistheid van de respondenten (en de BoBo) hierover.

Verder bleek uit de analyse van literatuur over plaatsverbondenheid in buurten dat economische factoren van invloed kunnen zijn op de verbondenheid met de buurt (zie paragraaf 3.3.6 van hoofdstuk 3). Om deze reden is er, naast een aantal bewoners, een aantal ondernemers uit de buurt rond het Damsterdiep geselecteerd. Een aantal ondernemers is echter tegelijkertijd bewoner van de buurt. Tijdens de interviews is daarom op allebei aspecten ingegaan.

Het benaderen van de respondenten ging over het algemeen gemakkelijk. Bewoners en ondernemers waren enthousiast over het diepte-interview. Op een enkele afwijzing na, wilden alle benaderde bewoners en ondernemers medewerking verlenen. De bereidheid tot medewerking aan de foto-opdracht was lager. Zo gaf een paar respondenten aan alles in het interview al gezegd te hebben. In tabel 2 staat weergegeven welke respondenten wel en niet meegewerkt hebben aan de foto-opdracht.

4.4.3 Kenmerken van de respondenten

In totaal hebben 12 respondenten meegewerkt aan het onderzoek. Tabel 5 geeft de respondenten met hun kenmerken weer. De verkregen data over de respondenten zijn vertrouwelijk behandeld. Om deze reden zijn de namen van de respondenten gefingeerd. Met de vraag 'participatie in de buurt?' wordt gedomd op het al dan niet participeren in de buurt door de respondenten. Zoals in de vorige paragraaf bleek, kan participatie variëren in verschillende aspecten: lidmaatschap van een buurt- of belangenvereniging, het meedoen aan buurtactiviteiten, het doen van vrijwilligerswerk in de buurt, enzovoorts. Waar het om gaat, is dat respondenten zich al dan niet inzetten voor hun buurt. Zie voor de manier waarop de respondenten geselecteerd zijn paragraaf 4.4.1.

Respondent	Leeftijd	Nationaliteit	Gezinssituatie	Bewoner of ondernemer?	Lengte van verblijf in buurt?	Participatie in de buurt?	Meegewerkt aan foto-opdracht?
1. Koos	66	Nederlands	Ongehuwd, geen kinderen	Bewoner	6 jaar	Ja	Ja
2. Jeroen	57	Nederlands	Gehuwd, 3 kinderen (waarvan 2 uitwonend)	Bewoner	27 jaar	Nee	Nee
3. Diana	53	Nederlands	Gehuwd met Henk, 2 kinderen	Bewoner	22 jaar	Nee	Ja
4. Henk	55	Nederlands	Gehuwd met Diana, 2 kinderen	Bewoner	54 jaar	Nee	Ja
5. Simone	23	Nederlands	Ongehuwd, wonend op kamers	Bewoner	3 jaar	Nee	Ja
6. Bart	44	Nederlands	Samenwonend, 1 kind	Bewoner	14 jaar	Ja	Nee
7. Ella	46	Nederlands	Gehuwd, 2 kinderen (uitwonend)	Bewoner en ondernemer	5 jaar, 5 jaar onderneming	Ja	Nee
8. Wouter	41	Nederlands	Ongehuwd, 1 kind (geen contact)	Bewoner en ondernemer	3 jaar, 8 jaar onderneming	Nee	Nee
9. Anna	48	Duitse	Samenwonend, geen kinderen	Bewoner en ondernemer	10 jaar, 10 jaar onderneming	Ja	Ja
10. Willem	57	Nederlands	Gehuwd, 2 kinderen (uitwonend)	Bewoner en ondernemer	Hele leven, 36 jaar onderneming	Ja	Ja
11. Pieter	56	Nederlands	Ongehuwd, geen kinderen	Ondernemer	Woont elders, 4 jaar onderneming	Ja	Ja
12. Lucas	57	Syrisch	Gehuwd, 2 kinderen	Ondernemer	Woont elders, 17 jaar onderneming	Nee	Nee

Tabel 5: Respondenten en hun kenmerken (wegens privacyredenen zijn de namen gefingeerd)

De keuze voor de locatie van het afnemen van de interviews is aan de respondenten over gelaten. De respondenten kozen ervoor om het interview bij hen thuis of in hun onderneming af te nemen. Dit bracht als voordeel met zich mee dat respondenten bepaalde plekken of aspecten in hun straat of buurt aan konden wijzen, zodat ik een zo volledig mogelijk beeld van kon verkrijgen van wat de respondent bedoelde. Dit is dan ook regelmatig gebeurd.

Het interviewen van de respondenten verliep zonder problemen, op één interview na: het interview met Lucas. Lucas is uit Syrië afkomstig en heeft problemen met de Nederlandse taal. Daarom is een deel van het interview in het Engels gedaan, maar ook dit spreekt hij niet vloeiend. Om deze reden kon een aantal vragen niet door Lucas worden beantwoord.

4.5 Methode van data-analyse

De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op de diepte-interviews en de foto-opdracht. In hoofdstuk 5 vindt de beschrijving en analyse van de resultaten plaats. De diepte-interviews en de interviews over de foto-opdracht zijn opgenomen doormiddel van een voice-recorder. Doormiddel van een voice-recorder kan de interviewer aandachtig naar de respondent luisteren en bestaat er de mogelijkheid tot het voeren van een tweezijdig gesprek (Yin, 1989). De interviews zijn naderhand volledig uitgeschreven.

Voor de analyse van de diepte-interviews is gebruik gemaakt van het computerprogramma QSR-NUD*IST4. De afkorting QSR staat voor Qualitative Solutions and Research, de afkorting NUD*IST staat voor Non-numerical, Unstructured, Data, Index, Searching and Theorizing. Het programma vormt een hulpmiddel bij de kwalitatieve analyse van niet-numerieke en ongestructureerde data. Het biedt de mogelijkheid om de data te structureren en overzichtelijk te maken. Op deze manier kunnen overeenkomsten en verschillen worden ontdekt. Een eerste stap hierbij is het coderen van de data. Het is van belang om de data op een systematische manier te coderen, omdat anders het gevaar bestaat om het overzicht te verliezen (Scolari, 1997).

Per stuk tekst is er bepaald wat het onderwerp van de betreffende tekst is. Bijvoorbeeld bij een tekstgedeelte over het beroep van de respondent, is de codenaam 'beroep'. Dit is voor alle respondenten gedaan, waardoor alle tekstgedeelten over 'beroep' op een gemakkelijke manier geordend en met elkaar vergeleken konden worden. Dit is een voorbeeld van een beschrijvende code, daarnaast zijn er conceptuele codes. Deze codes geven structuur aan tekstgedeelten welke dieper ingaan op zogeheten 'waarom' vragen (Richards, 2000). De code 'aantrekkelijkheid' gaat bijvoorbeeld in op waarom respondenten bepaalde plekken en aspecten van hun buurt aantrekkelijk vinden. In de literatuur kwam naar voren dat de verschillende factoren welke de buurtverbondenheid kunnen beïnvloeden onderling aan elkaar gerelateerd zijn. Daarom was het belangrijk om te onderzoeken of deze onderlinge relaties in dit onderzoek aanwezig zijn. Dit is met het programma QSR-NUD*IST4 mogelijk doormiddel van de optie 'tree'. Hierbij ontstaan er overkoepelende onderwerpen waaronder verschillende codes kunnen worden ingedeeld. 'Sociale factoren' was bijvoorbeeld een overkoepelend thema, binnen dit thema werden bijvoorbeeld de codes 'sociale contacten', 'participatie' en 'sociale controle' ondergebracht. De overige overkoepelende thema's waren: fysieke factoren, individuele factoren en economische factoren. Het gebruik van het programma QSR-NUD*IST4 is nuttig geweest om op deze manier het overzicht te bewaren. Om zoveel mogelijk informatie uit de data te kunnen halen, is er naast de analyse doormiddel van het computerprogramma een handmatige analyse uitgevoerd. De verschillende onderwerpen van de interviews zijn in verschillende kleuren gemarkeerd, om op deze manier structuur aan te brengen en verschillen en overeenkomsten te kunnen ontdekken. De handmatige analyse is uitgevoerd, omdat ik er niet zeker van was of ik voldoende informatie had verkregen doormiddel van het computerprogramma QSR-NUD*IST4. Achteraf bleek dit niet nodig te zijn geweest: het heeft geen extra informatie opgeleverd.

Ook voor de beschrijving en analyse van de foto-opdracht is een handmatige analyse uitgevoerd. De foto's met de bijbehorende motivaties van de respondenten zijn onderverdeeld in de verschillende onderwerpen van het interview, om de data overzichtelijk te maken. Ook kunnen de foto's met motivaties van de verschillende respondenten op deze manier beter met elkaar vergeleken worden. Omdat er in totaal ongeveer 70 foto's zijn gemaakt, kunnen deze niet allemaal worden weergegeven in dit onderzoek en is er een selectie gemaakt: er is geprobeerd om over elk onderwerp een aantal foto's toe te voegen.

Tot slot hebben respondenten op een kaart aangegeven wat zij als hun buurt beschouwen (zie paragraaf 4.3.5.). Deze kaarten zijn met elkaar vergeleken en aan de hand hiervan is onderzocht op basis van welke factoren de respondent het betreffende gebied aangeven.

Hoofdstuk 5. Resultaten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de data van dit onderzoek worden beschreven en geanalyseerd, aan de hand van theorie over plaatsverbondenheid in buurten uit hoofdstuk 3. Allereerst wordt in paragraaf 5.2 gekeken wat de respondenten als hun buurt beschouwen en wat dit zou kunnen betekenen. Hierna wordt er gekeken naar de invloed van sociale factoren van de respondenten op hun buurtverbondenheid en vervolgens komt de invloed van fysieke factoren aan bod. Er is gekozen om de analyse en beschrijving van de individuele factoren hierna te plaatsen, omdat er hierbij wordt verwezen naar voorgaande paragrafen. Tot slot zal paragraaf 5.6 gaan over lokale ondernemingen en komen in paragraaf 5.7 relaties tussen de verschillende factoren aan bod.

5.2 De omgeving van belang

Zoals in hoofdstuk 3 naar voren kwam, worden er bij onderzoek naar buurten veel verschillende definities gebruikt. Volgens Rohe et al. (1996) wordt er bij een aantal onderzoeken uitgegaan van wat de respondent als zijn of haar buurt beschouwt. Ook in dit onderzoek is hiervan uitgegaan. Tijdens het interview hebben de respondenten op een kaart aangegeven wat zij als hun buurt beschouwen, deze zijn op de volgende bladzijden weergegeven. Wanneer de kaarten met elkaar worden vergeleken, blijkt dat de respondenten verschillende gebieden als hun buurt beschouwen. De gebieden welke als buurten worden beschouwd zijn relatief klein ten opzichte van de wijk als geheel. Het blijkt dat het merendeel van de respondenten vooral de straten rondom de plek waar zij wonen of hun onderneming hebben als hun buurt beschouwen. In figuur 15 en 16 zijn zowel lijnen als stippellijnen weergegeven. De lijnen geven aan wat de respondent tot zijn buurt beschouwt. Het gebied binnen de stippellijnen beschouwt de betreffende respondent in mindere mate tot zijn buurt, omdat hij hier minder vaak komt. Verder passen de buurten van Willem (figuur 8) en Koos (figuur 12) niet in het geheel op de kaart. Zij beschouwen een paar straten in de richting van de aangegeven pijl ook tot hun buurt.

De respondenten hebben verschillende motivaties voor het aangeven van hun buurt. De meest genoemde is het kennen van medebewoners in het betreffende gebied. Zo geeft Willem aan:

“Dit is mijn buurt omdat ik hier weet welke bewoners er wonen. Hier zit mijn kennissenkring.” (Willem, 57 jaar, heeft 36 jaar een onderneming, woont zijn hele leven in de buurt)

Daarnaast wordt het regelmatig bezoeken van het gebied een aantal keren genoemd. Een andere motivatie voor het aangeven van de buurt is het bestaan van een fysiek onderscheid tussen de buurt van de respondenten en andere buurten. Jeroen en Bart geven bijvoorbeeld aan op ‘het eiland’ te wonen. Bart:

“Dit gebied was vroeger een eiland. Toen het Damsterdiep in de vorige eeuw is gedempt, is het aan de overkant vast komen te zitten. Maar het Damsterdiep scheidt het af, met de overkant hebben wij niet zoveel.” (Bart, 44 jaar, woont 14 jaar in de buurt)

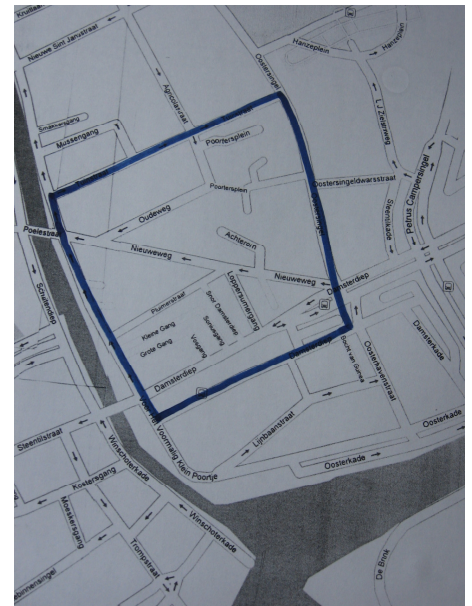
Over het algemeen kan worden gezegd dat de buurten van de respondenten kunnen worden omschreven als gebieden welke bekend zijn bij de respondent, zowel sociaal als fysiek. De respondent zou hierdoor een betekenis aan de buurt kunnen toekennen, waardoor de buurt een *plaats* kan worden genoemd. Dit komt overeen met de definitie van plaats door Cresswell (2004), zie hoofdstuk 3. Daarnaast kan fysieke afscheiding een rol spelen.

Figuur 8: de buurt van Willem

Figuur 9: de buurt van Ella

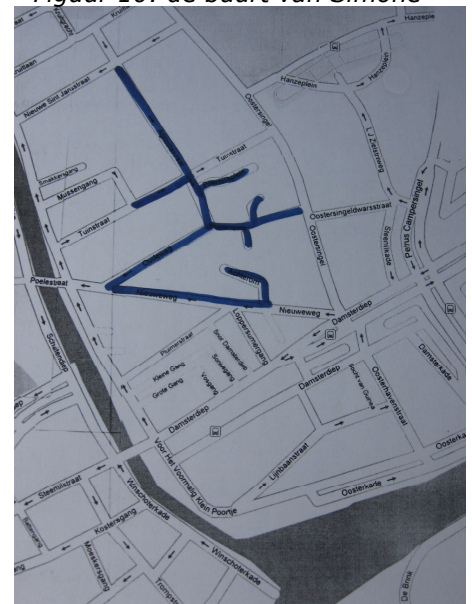
Figuur 10: de buurt van Simone

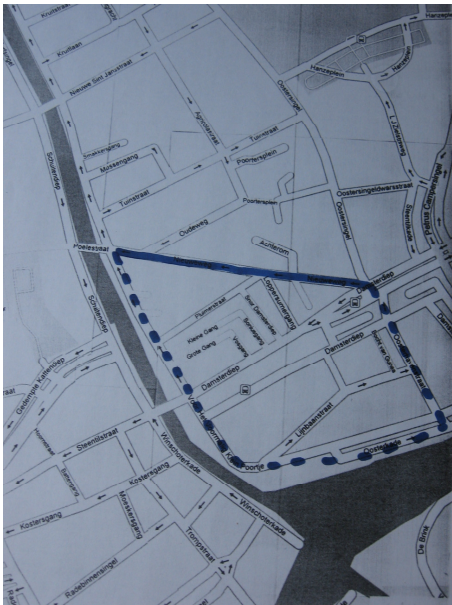
Figuur 11: de buurt van Pieter

Figuur 12: de buurt van Koos

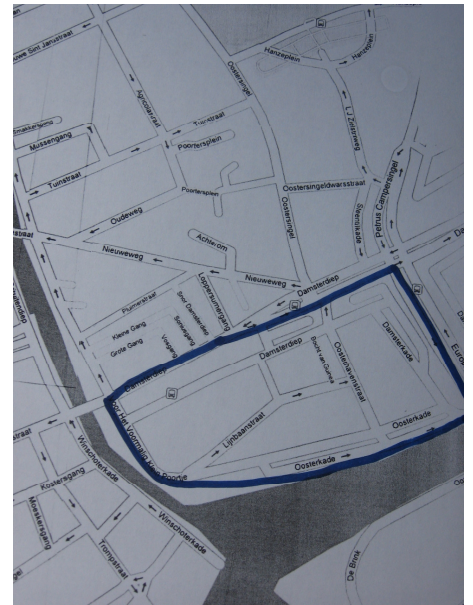
Figuur 13: de buurt van Anna

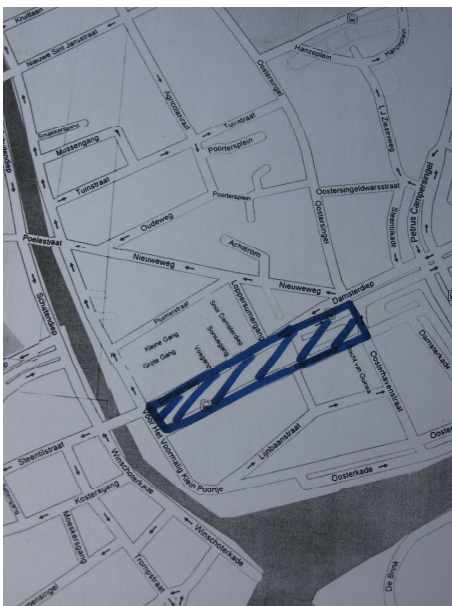
Figuur 14: de buurt van Wouter

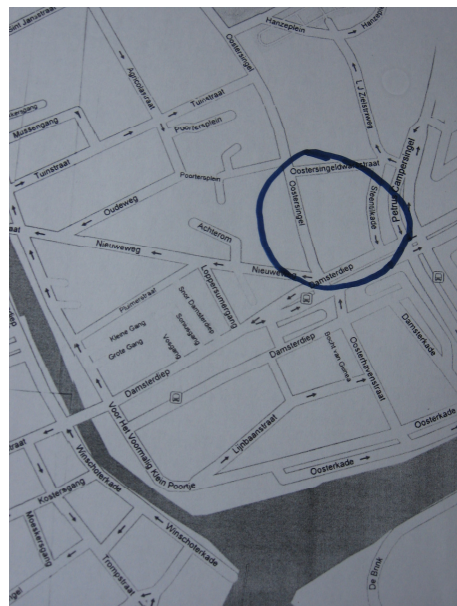
Figuur 15: de buurt van Jeroen

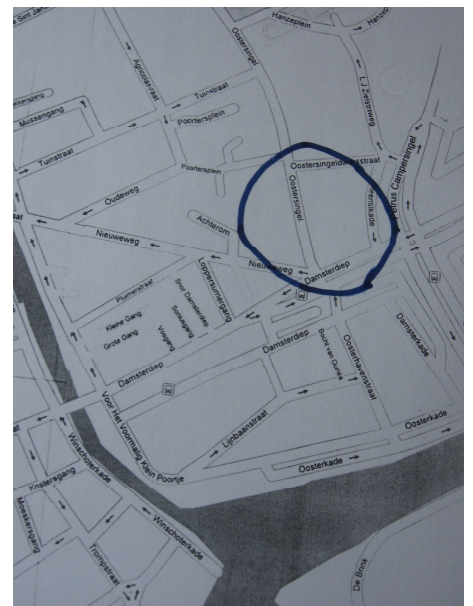
Figuur 16: de buurt van Bart

Figuur 17: de buurt van Lucas

Figuur 18: de buurt van Henk

Figuur 19: de buurt van Diana

5.3 Sociale factoren

5.3.1 Sociale contacten in de buurt

Alle respondenten hebben een aantal sociale contacten in hun buurt, hoewel het aantal onderling verschilt. De meeste respondenten kennen tussen 25 en 40 medebewoners. In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat sociale contacten tussen buurtbewoners een belangrijke factor zijn voor de verbondenheid met de buurt (Altman en Low, 1992; Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998). Volgens Brown et al. (2003) vergroten vriendelijke relaties met buurtbewoners de verbondenheid met de buurt. In deze paragraaf zal de invloed van sociale contacten op de verbondenheid van de respondenten met hun buurt dan ook worden onderzocht.

De respondenten hebben hun medebewoners op verschillende manieren ontmoet. De straat blijkt een belangrijke ontmoetingsplek te zijn; de meeste respondenten geven aan vooral hier hun medebewoners te hebben ontmoet. Daarnaast blijkt het verenigingsleven een ontmoetingsplek te zijn voor een aantal respondenten, hier zal later in de paragraaf op terug gekomen worden. Verder hebben de ondernemende respondenten een aantal medebewoners via hun ondernemingen ontmoet. Het blijkt dat de afstand tot de woningen van de respondenten van belang is: zij geven aan vooral medebewoners dicht bij hun woning te kennen. Dit komt overeen met de bevindingen van Atkinson en Kintrea (1999), volgens wie sociale relaties in een buurt vooral tussen buurtbewoners welke dichtbij elkaar wonen bestaan.

Wanneer er wordt gekeken naar de invloed van familie op de verbondenheid van de respondenten met hun buurt, blijkt dat van alle respondenten alleen Willem, Henk en Diana familie in de buurt hebben wonen. In de interviews komt naar voren zij een goed en intensief contact met elkaar hebben. Daarnaast zijn Willem en Henk in deze buurt opgegroeid en het blijkt dat deze plekken belangrijk en dierbaar voor hen zijn vanwege de familieband. Zo blijkt uit een gesprek met Henk:

“Die herinneringen die je hier hebt... (...) Mijn grootouders hebben hier altijd gewoond en ik heb hier op de stoep zitten spelen als kind. Er ligt een stukje persoonlijke geschiedenis hier in de buurt zeg maar.” (Henk, 55 jaar, woont 54 jaar in de buurt)

Uit het interview blijkt verder dat Henk en Diana vanwege geluidsoverlast en een tekort aan speelruimte voor kinderen een aantal keren overwogen hebben te verhuizen, maar dat zij vanwege de familiegeschiedenis gebleven zijn. Hieruit zou kunnen blijken dat familiebanden invloed kunnen hebben op de verbondenheid met de buurt. Dit komt overeen met Brown et al. (2003), volgens wie de soort relatie van belang is bij de mate van verbondenheid: hoe intensiever het contact met medebewoners, hoe dieper de verbondenheid met de buurt. Vaak geldt hierbij hoe hoger het aantal familie en vrienden in de buurt, hoe dieper de verbondenheid (Brown et al., 2003). Wanneer wordt gekeken naar de invloed van de aanwezigheid van vrienden op de verbondenheid met de buurt, blijkt dat niet alle respondenten vrienden in de buurt hebben. Alleen Koos, Willem, Bart en Pieter kunnen een aantal medebewoners vrienden noemen. De band met deze vrienden is in de loop van de jaren ontstaan. De respondenten hebben intensief contact met hun vrienden, zij komen bijvoorbeeld regelmatig bij elkaar op bezoek. Dat deze sociale contacten belangrijk voor hen zijn, zou kunnen blijken doordat zij aangeven dat de aanwezigheid van vrienden voor gezelligheid in de buurt zorgt. Daarnaast denken Koos, Willem, Bart en Pieter na een verhuizing contact te houden met deze vrienden. Hier zou een zekere mate van verbondenheid naar voren kunnen komen. De meerderheid van de respondenten heeft echter geen vrienden in de buurt wonen, maar beschouwen medebewoners als kennissen. Uit de interviews blijkt dat het sociale leven van deze respondenten zich vooral buiten de buurt afspeelt en dat zij over het algemeen weinig behoefte hebben aan vriendschappelijke banden in de buurt. Zo geeft Jeroen aan:

“Ik zit eigenlijk niet te wachten op mensen uit de buurt om verder aan mijn vriendenkring toe te kunnen voegen. Ik heb genoeg vrienden elders...” (Jeroen, 57 jaar, woont 27 jaar in de buurt)

Bovenstaande is terug te vinden in de theorie: zo is volgens Kleinhans et al. (2000) het belang van de buurt voor bewoners afgenomen. Mensen nemen steeds meer deel in netwerken buiten hun buurt. Hierdoor kan het belang van sociale relaties in een buurt afnemen, doordat andere netwerken deze relaties 'vervangen' (Kleinhans et al. 2000). Ook de respondenten met vrienden in de buurt beschouwen de meerderheid van hun medebewoners als kennissen, zij hebben slechts een paar vrienden in de buurt. Toch geven alle respondenten aan dat contact met medebewoners belangrijk voor hen is en dat zij deze niet zouden willen missen, ongeacht de mate van intensiviteit van het contact. Voor sommige respondenten blijken sociale contacten zelfs één van de belangrijkste aspecten te zijn van hun buurt. Volgens de respondenten letten medebewoners door sociale contacten bijvoorbeeld op elkaars huizen en omdat men door het delen van een buurt met elkaar te maken heeft, vinden respondenten het belangrijk om medebewoners te kennen. Daarnaast blijken de ondernemende respondenten sociale contacten belangrijk voor hun ondernemingen te vinden, omdat zij hierdoor bijvoorbeeld vaste klanten kunnen krijgen. Bovenstaande zou het belang van sociale contacten in de buurt aan kunnen geven. De respondenten zijn tevreden met het aantal sociale contacten in de buurt, behalve Bart. Hij geeft aan dat hij meer medebewoners zou willen leren kennen en vindt dit een negatief aspect aan zijn buurt:

"Grotendeels is het een andere soort burens. Hiernaast zit bijvoorbeeld een studentenhuys. Ja, dat zijn compleet andere situaties dan waarin wij zitten. Ik zou wel wat meer contact met leeftijdsgenoten willen, met wie we dezelfde interesses delen." (Bart, 44 jaar, woont 14 jaar in de buurt)

Ook dit zou het belang van sociale contacten in de buurt aan kunnen geven. Volgens Mesch en Manor (1998) zijn relaties tussen buurtbewoners veelal zonder intimiteit. Dit lijkt overeen te komen met de respondenten: hoewel een aantal respondenten vrienden in de buurt heeft, zijn medebewoners voor de meeste respondenten kennissen. Het contact met medebewoners blijkt vaak oppervlakkig en afstandelijk te zijn. Zo blijkt uit een gesprek met Koos en Wouter:

"Ik ben niet erg intiem met andere bewoners. (...) We groeten elkaar en maken een praatje op straat, maar niet dat je bij elkaar op bezoek komt." (Koos, 66 jaar, woont 6 jaar in de buurt)

"Het contact is oppervlakkig, zonder inhoud en zo. Het is vooral groeten op straat." (Wouter, 41 jaar, heeft 8 jaar onderneming, woont 3 jaar in de buurt)

Het contact tussen de respondenten en hun medebewoners blijkt vooral uit een gesprek op straat te staan en het merendeel van de respondenten komt weinig tot niet bij medebewoners thuis. Verder bestaat er volgens de respondenten geen hechte gemeenschap in de buurt. De respondenten geven aan dat zij druk zijn met hun eigen leven en geen behoefte hebben aan een hechte gemeenschap in de buurt. Ook dit zou toegeschreven kunnen worden aan het afgenomen belang van de buurt voor bewoners wat eerder naar voren kwam (Kleinhans et al., 2000). Daarnaast is er volgens een aantal respondenten geen hechte gemeenschap vanwege een grote diversiteit in bewoners. Zo geeft Willem aan dat er bewoners van alle leeftijden wonen met elk verschillende interesses. Er wonen vooral veel studenten, welke het wonen in de buurt volgens Willem vaak als tijdelijk beschouwen en zich hierdoor minder inzetten voor hun buurt dan iemand die er voor langere tijd woont. Wanneer er wordt gekeken naar de samenstelling van de buurten (zie hoofdstuk 2) blijkt dan ook dat het aantal studenten in de buurten erg hoog is: in totaal is meer dan éénderde van de bevolking student (Dienst Informatie en Administratie, 2007). Eén van de respondenten, Simone, is studente. Zij heeft aangegeven het wonen in haar buurt als tijdelijk te beschouwen omdat zij er momenteel op kamers woont. Dit is omdat zij er op kamers woont en na haar studie denkt te verhuizen. Hierdoor heeft zij weinig behoefte zich in te zetten voor haar buurt, wat overeen komt met de mening van Willem. Bovenstaande factoren duiden erop dat het contact tussen buurtbewoners veelal zonder intimiteit is, wat de theorie van Mesch en Manor (1998) bevestigt. Daarnaast blijkt het contact tussen de respondenten en hun medebewoners vooral vanwege de fysieke nabijheid te bestaan en denken zij dat het contact zal verdwijnen na een verhuizing. Zo vertelt Jeroen:

“Het is toch de binding met de buurt waar de binding zit. We hebben contact met elkaar omdat we vlakbij elkaar wonen en hierdoor met elkaar te maken hebben.”
(Jeroen, 57 jaar, woont 27 jaar in de buurt)

Bovenstaande komt overeen met de bevindingen van Mesch en Manor (1998), volgens wie contact met buurtbewoners vooral vanwege de fysieke nabijheid bestaat en verdwijnt na een verhuizing. Zoals eerder in deze paragraaf bleek denkt een aantal respondenten wel contact met medebewoners te zullen behouden. Dit zijn medebewoners welke zij als vrienden beschouwen. Hieruit blijkt dat de mate van het kennen van medebewoners een rol speelt: hoe dieper het contact, hoe meer contact men zal blijven behouden.

De meerderheid van de respondenten vraagt wel eens diensten aan medebewoners. Deze diensten bestaan vooral uit praktische zaken, zoals het lenen van goederen of het bieden van praktische hulp. Willem bijvoorbeeld, woont zijn hele leven in de buurt en veel bewoners kennen hem vanwege zijn onderneming. Hierdoor is hij een aanspreekpunt geworden voor oudere buurtbewoners en roepen zij de hulp van Willem in wanneer er bijvoorbeeld iets kapot is in hun huis. Naast praktische diensten worden er sociale diensten uitgewisseld door de respondenten. Zo heeft Pieter een exclusieve onderneming in de buurt welke op beperkte tijden geopend is. Wanneer er klanten voor de deur staan en Pieter afwezig is, belt zijn buurman om dit aan Pieter te melden. Uit bovenstaande blijkt dat sociale contacten in de buurt niet alleen voor gezelligheid bestaan, maar ook om diensten uit te wisselen. Dit komt overeen met Brown et al. (2003) en Mesch en Manor (1998), volgens wie sociale contacten naast gezelschap en vertrouwdheid voor steun aan elkaar dienen. Verder geven zij aan dat burens welke elkaar oppervlakkig kennen kleine diensten uitwisselen en vrienden en familie grotere diensten (Brown et al., 2003); Mesch en Manor, 1998). Dit lijkt echter alleen voor Bart te gelden in dit onderzoek: hij geeft aan alleen diensten aan vrienden te vragen, omdat hij deze beter kent en zich bij hen meer op zijn gemak voelt dan bij zijn overige medebewoners. De overige respondenten lijken het onderscheid niet te maken. Dit zou verklaard kunnen worden doordat de meerderheid van de respondenten geen vrienden of familie in de buurt heeft wonen.

5.3.2 Sociale controle en privacy

Volgens de respondenten bestaat er sociale controle in de buurt, de bewoners letten op elkaar in zowel praktische als sociale zin. In praktische zin letten de respondenten en hun medebewoners bijvoorbeeld op elkaars huizen en auto's. Zo blijkt uit een gesprek met Diana:

“In de goede zin is er sociale controle, niet negatief. Bijvoorbeeld als het oudere echtpaar hier in de buurt de deur open heeft staan, daar let ik altijd wel op. Die zijn een beetje goed van vertrouwen. Of als lichten van de auto van de burens nog branden... van dat soort dingen.” (Diana, 53 jaar, woont 22 jaar in de buurt)

Ook in sociale zin letten de respondenten en hun medebewoners op elkaar. Zo geeft Anna aan dat wanneer zij bepaalde buurtbewoners een tijdje niet heeft gezien, zij bij deze buurtbewoners gaat kijken om te achterhalen of alles in orde is. Toch geven de meeste respondenten aan dat de sociale controle vooral in praktische zin bestaat en in mindere mate in sociale zin. De respondenten dragen hiervoor dezelfde redenen aan als bij de sociale diensten: vanwege de diversiteit in bewoners van de buurten en vanwege het feit dat de bewoners van de buurten een individualistisch leven leiden. Volgens Brown et al. (2003) en Mesch en Manor (1998) kan sociale controle de verbondenheid van bewoners met hun buurt versterken; bewoners kunnen zich veiliger voelen wanneer er sociale controle bestaat. Uit de interviews met de respondenten blijkt dat sociale controle belangrijk voor hen is, omdat het het leefcomfort vergroot en het hen een gevoel van veiligheid geeft. Dit sluit aan bij bovenstaande theorie.

Nagenoeg alle respondenten geven aan voldoende privacy te hebben in de buurt. Volgens de respondenten hebben zij de mate van privacy zelf in de hand. Zij geven aan dat

wanneer zij thuis zijn, zij zich op hun gemak voelen zonder het gevoel te hebben dat buurtbewoners op hen letten. Zo zegt Henk:

“Mensen lopen hier niet zomaar naar binnen of zo. Als je in een dorp woont, staat je achterdeur bij wijze van spreke altijd open en staan burens zo in de kamer. Dat is hier niet zo. De mensen zijn hier vrij individualistisch in deze buurt.” (Henk, 55 jaar, woont 54 jaar in de buurt)

Volgens Henk zijn de bewoners van zijn buurt individualistisch, waardoor medebewoners niet zonder aankondiging bij hem binnen komen. Dit komt overeen met Kleinhans (2000) volgens wie bewoners in een buurt individualistischer zijn geworden doordat hun netwerken zich steeds meer buiten de buurt bevinden en hierdoor het belang van de buurt af kan nemen.

Dat de respondenten voldoende privacy menen te hebben, zou positief kunnen zijn voor hun verbondenheid met de buurt. Wanneer bewoners onvoldoende privacy hebben, kan dit echter een negatieve invloed op de buurtverbondenheid hebben (Altman en Low, 1992). Ella is de enige respondent welke behoefte heeft aan meer privacy, volgens haar letten buurtbewoners erg op elkaar. Dit zou verklaard kunnen worden doordat veel buurtbewoners Ella kennen vanwege haar onderneming en haar actieve participatie in de buurt (zie paragraaf 5.3.3.). Haar behoefte aan meer privacy zou een negatieve invloed kunnen hebben op haar verbondenheid met de buurt.

5.3.3 Participatie in de buurt

De mate van participatie in de buurt is een belangrijke factor voor de verbondenheid met de buurt (Brown et al., 2003). Zoals eerder bleek, kan participatie variëren in verschillende aspecten, zoals het lid zijn van een buurt- of belangenvereniging, het meedoen aan of organiseren van buurtactiviteiten of het doen van vrijwilligerswerk in de buurt. Zoals in hoofdstuk 4 naar voren kwam, zijn de respondenten van dit onderzoek geselecteerd op hun mate van participatie in de buurt en is er gestreefd naar een gelijke verdeling.

De helft van de respondenten participeert actief in de buurt. In totaal zijn er drie verschillende verenigingen waar de respondenten lid van zijn. Als eerste is er de winkeliersvereniging, een vereniging voor ondernemers van de buurt. Ella, Sanne en Pieter zijn lid van deze vereniging. Volgens hen is de winkeliersvereniging opgericht naar aanleiding van de komst van een nieuwe koffieshop welke een aantal winkeliers niet wenste. Door gezamenlijk actie te ondernemen, is deze koffieshop tegengehouden. Hierna is de vereniging blijven bestaan en heeft het functies als het informeren van winkeliers over ontwikkelingen in de buurt, het af en toe organiseren van een activiteit en het onderhouden van de buurt. Ella, Sanne en Pieter zijn lid van deze vereniging omdat zij als ondernemer gezamenlijk sterker denken te staan dan alleen. Zo blijkt uit het interview met Pieter:

“Je kunt elkaar versterken door gezamenlijk te opereren. Dan kun je Sinterklaasversieringen en dat soort dingen allemaal gezamenlijk doen. En nu met de bouw van de parkeergarage, kun je gezamenlijk kijken of er een ingang aan onze straat kan komen.” (Pieter, 56 jaar, heeft 4 jaar onderneming in de buurt, woont elders)

Daarnaast is een reden voor lidmaatschap de gezelligheid die de vereniging biedt. Zo organiseert de vereniging jaarlijks een Nieuwjaarsborrel en zijn er door het jaar heen enkele activiteiten. De respondenten hebben via de vereniging de medeondernemers van de buurt leren kennen.

Naast de winkeliersvereniging is er de Bewonersorganisatie Binnenstad-Oost (BoBo), waarbinnen Koos en Willem actief zijn. Volgens de respondenten functioneert de BoBo als intermediair tussen de Gemeente Groningen en de bewoners van de wijk Binnenstad-Oost. De vereniging bestaat uit drie zogenoemde werkgroepen: Verkeer en Parkeren, Buurtbeheer en de Wijkkrant. Wanneer er bijvoorbeeld behoefte is aan meer parkeer- of speelruimte in de buurt, onderhandelt de betreffende werkgroep hierover met de gemeente. De bewoners van de wijk zijn automatisch lid van de wijkvereniging (BoBo,

2007). Koos is actief geworden binnen deze vereniging vanwege persoonlijke belangen: zijn huis zou worden afgebroken. Later is hij actief gebleven omdat hij zich in wil zetten voor zijn buurt. Daarnaast biedt de vereniging gezelligheid: Koos heeft een aantal medebewoners leren kennen via de vereniging. Ook Willem is actief binnen de vereniging uit inzet voor zijn buurt en vanwege de gezelligheid.

Tenslotte zijn Bart en Willem lid van de klankbordgroep van het bouwproject aan het Damsterdiep. De klankbordgroep is een overlegorgaan voor het afstemmen van de bouwwerkzaamheden aan het Damsterdiep: bewoners, ondernemers en belangenvertegenwoordigers overleggen met de gemeente over vorderingen van de bouw (Gemeente Groningen, 2007). Bart en Willem zijn lid van de klankbordgroep vanwege persoonlijke belangen. De parkeergarage en het kantoorgebouw zullen voor het huis van Bart geplaatst worden. Hierdoor heeft hij drie jaar een bouwput voor zijn huis en zal zijn vrije uitzicht over de straat verdwijnen wanneer het project voltooid is. Willem is bang een deel van zijn omzet te moeten missen omdat ook hij 3 jaar een bouwput voor zijn onderneming heeft en zijn klanten zijn onderneming moeilijker kunnen bereiken. Daarnaast is Willem lid uit inzet voor zijn medeondernemers in de buurt: hij wil het inkomen van de ondernemers rond het Damsterdiep veiligstellen doormiddel van het verkrijgen van een compensatie van de gemeente.

Uit bovenstaande blijkt dat persoonlijk belang een veelgenoemde reden voor actieve participatie in de buurt is. Daarnaast blijkt inzet voor de buurt een belangrijke reden. Hieruit zou opgemaakt kunnen worden dat de buurt een betekenis heeft voor de betreffende respondenten en dat dit hun verbondenheid zou kunnen versterken. Toch is ook gezelligheid een veelgenoemde reden voor actieve participatie in de buurt. De respondenten hebben medebewoners leren kennen als gevolg van actieve participatie in de buurt, wat hun sociale verbondenheid met de buurt zou kunnen versterken. Dit komt overeen met Brown et al. (2003), volgens wie bewoners door participatie meer sociale contacten in de buurt kunnen krijgen, wat de verbondenheid met de buurt kan doen toenemen. Wanneer het aantal sociale contacten in de buurt van de actief participerende respondenten wordt vergeleken met het aantal sociale contacten van de passief participerende respondenten, blijkt dat de actief participerende respondenten een hoger aantal medebewoners kent. Ook dit zou de theorie van Brown et al. (2003) kunnen bevestigen. Opvallend is verder dat vier respondenten welke zich actief inzetten voor hun buurt een aantal medebewoners vrienden kunnen noemen. Van de 'passief participerende' respondenten, kan niemand medebewoners vrienden noemen.

Bart vormt echter een uitzondering op bovenstaande: in paragraaf 5.3.1. bleek dat hij weinig medebewoners kent en meer sociale contacten in de buurt zou willen, terwijl hij actief participeert in zijn buurt. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat hij lid is van de klankbordgroep, welke vooral bestaat voor persoonlijke belangen van bewoners. Het is een andere soort vereniging dan een buurtvereniging.

Een reden voor de respondenten welke zich weinig tot niet actief inzetten voor hun buurt is er geen tijd voor te hebben. Deze respondenten geven aan een drukke baan of gezin. Daarnaast is een belangrijke reden geen behoefte te hebben aan een actieve buurtparticipatie, omdat zij bijvoorbeeld actief binnen een vereniging elders in de stad zijn. Tot slot geeft Simone aan geen behoefte te hebben aan actieve buurtparticipatie, omdat zij het wonen in haar buurt als tijdelijk beschouwt. Dit komt overeen met Kleinhans et al. (2000) volgens wie jonge, hoogopgeleiden over het algemeen weinig interesse in hun buurt hebben.

Opmerkelijk is dat één respondent lid wilde worden van de eerder genoemde winkeliersvereniging, maar geweigerd werd omdat het bestuur van de winkeliersvereniging zijn type onderneming ongepast in de buurt vond. De respondent is om deze reden 'gedwongen passief'. In verband met de vertrouwelijkheid zal de naam van deze respondent niet genoemd worden. Zoals in hoofdstuk 3 bleek hebben mensen de (onbewuste) wens negatieve zaken uit hun omgeving te verbannen. Het kan hier gaan om mensen die als 'anders' worden gezien en als vervelend of bedreigend worden beschouwd (Holloway en Hubbard, 2001). Het blijkt dat de respondent door de

winkeliersvereniging als 'anders' wordt beschouwd, vanwege zijn type onderneming. Volgens Holloway en Hubbard (2001) kunnen 'anderen' worden genegeerd en buitengesloten. Dit is het geval bij de respondent. Hij/zij heeft de gebeurtenis als negatief ervaren en zou zich hierdoor in mindere mate sociaal verbonden kunnen voelen met de buurt.

Uit de interviews blijkt dat er, behalve voor leden van de winkeliersvereniging, geen activiteiten voor buurtbewoners worden georganiseerd. Er bestaat geen buurtvereniging die dit zou kunnen organiseren: de winkeliersvereniging is bedoeld voor ondernemers, de BoBo en de klankbordgroep zijn overlegorganen. Maar er zijn volgens de respondenten ook geen individuele initiatieven van buurtbewoners voor het organiseren van een activiteit. Het blijkt dat hier bij de meeste respondenten geen behoefte voor bestaat. De 'actief participerende' respondenten ondervinden volgens hen voldoende gezelligheid aan de vereniging waar zij lid van zijn, de 'passief participerende' respondenten hebben er geen behoefte aan omdat zij genoeg andere dingen buiten hun buurt hebben. Ook dit zou verklaard kunnen worden door Kleinhans (2000), volgens wie de netwerken van mensen zich steeds meer buiten de buurt bevinden en hierdoor het belang van de buurt kan afnemen. Een aantal jaren geleden was dit anders, zo blijkt uit een interview met Jeroen:

"Vroeger toen we nog ons eigen buurtcomité hadden, hadden we wel buurtfeesten, op Bevrijdingsdag optochten met muziekkorpsen erbij. Maar dat is nu over. Er zijn wel wat kinderen in de buurt hier. Want daar moet het van komen hè, van jonge gezinnen. Ik vind het wel leuk hoor, maar voor mij hoeft het niet. Voor de saamhorigheid is het wel belangrijk, maar ik ga het niet zelf organiseren." (Jeroen, 57 jaar, woont 27 jaar in de buurt)

Volgens Jeroen moeten activiteiten in de buurt komen van jonge gezinnen met kinderen. In hoofdstuk 3 bleek dat gezinnen met kinderen over het algemeen verbonden met de buurt zijn, omdat kinderen beperkt zijn in hun sociale contacten tot de directe geografische omgeving. De omgeving neemt een centrale plaats in het proces van socialisatie (Mesch en Manor, 1998). Kinderen kunnen dus zorgen voor een toename van de onderlinge contacten in een buurt. Aan de cijfers in hoofdstuk 2 is te zien dat het aandeel kinderen in de twee subbuurten erg laag is. Dit zou ook deels kunnen verklaren waarom er geen activiteiten voor bewoners worden georganiseerd.

5.4 Fysieke factoren

5.4.1 Belangrijke plekken en aspecten en visuele aantrekkelijkheid

Elke respondent kan plekken of aspecten van de buurt noemen welke belangrijk voor hem of haar zijn. Zo blijkt uit een gesprek met Diana:

"Het meest belangrijk is toch wel dit straatje en ons huis, vanwege de familieband. Het is heel vertrouwd. Het huis is van mijn man zijn grootouders geweest. Toen zij overleden hebben wij het huis erbij gekocht. En mijn man heeft hier op de stoep zitten spelen als kind, dat vind ik toch wel heel bijzonder." (Diana, 53 jaar, woont 22 jaar in de buurt)

Uit de interviews blijkt dat de meerderheid van de respondenten, net als Diana, de eigen straat of woning als belangrijke plek in de buurt beschouwt. Dit zou op verschillende manieren verklaard kunnen worden. De straat of woning zijn plekken waar de respondent doorgaans vaak komt. Deze plekken kunnen bekend en vertrouwd zijn en hierdoor een betekenis hebben voor de respondent. Daarnaast kunnen sociale factoren een rol spelen: de respondenten blijken vooral bewoners in de eigen straat te kennen, in mindere mate in de rest van de buurt. Ook hierdoor zou de plek een betekenis kunnen hebben voor de respondent. Naast de eigen woning of straat, noemt een aantal respondenten bepaalde plekken of aspecten als belangrijk omdat zij deze mooi vinden, er bewoners kennen of de plek vaak bezoeken. Zo is voor Anna, Wouter, Jeroen en Willem de Oosterhaven een belangrijke plek, omdat zij van water houden en er graag langslopen. Deze plek heeft Willem gefotografeerd, zie figuur 20. Volgens Willem is de Oosterhaven een flaneergebied, waar hij er graag meer van zou zien in zijn buurt. Met deze foto probeert Willem aan te tonen waarom deze plek belangrijk voor hem is. Op de foto is te zien dat er een voetgangersgebied langs het water loopt, waar geen auto's mogen rijden. Mensen kunnen er op deze manier veilig en rustig wandelen. Verder is het volgens Willem een beschutte plek vanwege de rij bomen langs het water en straalt de plek rust uit. Daarnaast bestaat de straat uit keien in plaats van asfalt, wat aantrekkelijk oogt volgens Willem. De combinatie van deze aspecten maken de Oosterhaven tot een belangrijke plek voor Willem.

Figuur 20: de Oosterhaven (door: Willem)

Geconcludeerd zou kunnen worden dat bepaalde plekken of aspecten van de buurt belangrijk zijn voor respondenten omdat deze een bepaalde betekenis hebben voor de respondent. Dit blijkt niet alleen uit de interviews, maar ook uit de fotoanalyse. Respondenten vinden deze plek bijvoorbeeld aantrekkelijk, voelen zich er veilig en vertrouwd of kennen er bewoners. De plekken of aspecten zouden de verbondenheid van de respondenten positief kunnen beïnvloeden.

Volgens Mesch en Manor (1998) kan de buurtverbondenheid toenemen wanneer het unieke ervan wordt benadrukt. Het blijkt dat de respondenten een aantal plekken of aspecten van hun buurt uniek vinden. Dit zijn de plekken of aspecten welke belangrijk voor hen zijn, maar ook plekken of aspecten welke behouden moeten blijven volgens de respondenten. De meerderheid van de respondenten geeft aan dat oude panden en plekken van de buurt behouden zouden moeten blijven. Om dit aan te tonen, heeft Anna hiervan een foto gemaakt (figuur 21). Volgens haar staan er veel oude panden in deze straten. Anna is van mening dat oude panden een buurt uniek en aantrekkelijk maken en dat het de geschiedenis van een buurt weergeeft. Volgens Anna geeft deze foto de sfeer van de buurt weer, waar de oude panden voor zorgen. Ook Koos heeft een oud pand in zijn buurt gefotografeerd (figuur 22). Volgens hem zorgen zulk soort oude panden voor een dorps karakter van de buurt, wat de buurt typeert. Uit het interview met Anna en Koos, maar ook uit de interviews met de overige respondenten, blijkt dat de respondenten de oude panden en plekken de buurt vinden karakteriseren en uniek maken. De respondenten vinden het een bijzonder aspect aan hun buurt, dit zou hun verbondenheid positief kunnen beïnvloeden.

Figuur 21: oude panden aan de Nieuweweg de Oudeweg (door: Anna)

Figuur 22: oude panden in de buurt (door: Koos)

Verder geven de meeste respondenten aan zich gehecht te voelen aan de fysieke omgeving van de buurt. De buurt is een plek waar de respondenten vaak komen. Wanneer zij thuis komen of weggaan, zullen ze altijd door hun buurt komen. Hierdoor is de buurt een vertrouwde plek geworden voor de respondenten. Ze kennen er de weg en een aantal medebewoners. Zo geeft Diana aan:

“Je maakt op een gegeven moment toch je eigen dorp he, voor je beleving. Mensen kennen je, je hebt zo je routes, je geschiedenis in de buurt bouw je langzaam op... Op die manier wordt zo’n plek toch je buurt zeg maar.” (Diana, 53 jaar, woont 22 jaar in de buurt)

De respondenten vinden het prettig wonen in de buurt en wanneer zij zouden verhuizen, denken zij de fysieke omgeving van de buurt te zullen missen. De fysieke omgeving blijkt een betekenis voor de respondenten te hebben, wat een positieve invloed op hun verbondenheid met de buurt kan hebben.

Echter, niet alle respondenten voelen zich gehecht aan de fysieke omgeving. Het blijkt dat fysieke hechting een proces is wat zich in de loop van de jaren heeft ontwikkeld. De respondenten welke langere tijd in de buurt wonen blijken zich dan ook meer gehecht te voelen aan de fysieke omgeving dan de respondenten die er kortere tijd wonen of die er niet wonen. Zoals eerder naar voren kwam, beschouwt Simone het wonen in haar buurt als tijdelijk, omdat zij momenteel studeert en er op kamers woont. Simone geeft aan dat zij zich om deze reden niet gehecht aan de fysieke omgeving is. Ook Pieter en Lucas zeggen zich niet gehecht te voelen aan de fysieke omgeving. Dit zou verklaard kunnen worden doordat zij niet in de buurt wonen, maar er alleen hun onderneming hebben. Op werkdagen zijn zij vooral in hun onderneming te vinden en na sluitingstijd gaan zij naar huis. Verder heeft Lucas op veel verschillende plekken gewoond of gewerkt, waardoor hij zegt zich niet zo snel gehecht aan een bepaalde plek te voelen. Tot slot voelt Wouter zich niet gehecht aan de fysieke omgeving. Dit zou verklaard kunnen worden doordat hij een aantal negatieve ervaringen heeft opgedaan in de buurt. Hier zal later in deze paragraaf dieper op in worden gegaan. Het feit dat deze respondenten zich niet gehecht zeggen te voelen aan de fysieke omgeving, zou negatief kunnen zijn voor hun verbondenheid met de buurt.

De respondenten vinden hun buurt over het algemeen aantrekkelijk. Dit kan in samenhang worden gezien met bovenstaande: het blijkt dat de respondenten de plekken welke belangrijk voor hen zijn, plekken welke zij uniek vinden en waar zij zich gehecht aan voelen visueel aantrekkelijk vinden. Dit blijkt niet alleen uit de interviews, maar ook uit de fotoanalyse. De respondenten hebben nagenoeg dezelfde foto's gemaakt van aantrekkelijke plekken enerzijds en van belangrijke en unieke plekken en plekken waaraan zij zich gehecht voelen anderzijds. Zo noemt Willem de Oosterhaven (figuur 20) als belangrijke én aantrekkelijke plek in zijn buurt. Visuele aantrekkelijkheid lijkt een belangrijke factor te zijn voor de respondenten om een plek belangrijk en uniek te vinden en zich er gehecht aan te voelen. Verder lijken oude panden een rol te spelen voor de aantrekkelijkheid van de buurt; deze werden vaak genoemd als aantrekkelijk aspect van de buurt van de respondenten. In figuur 21 en 22 is een aantal oude panden weergegeven door Koos en Anna. Zoals beschreven vinden zij deze panden uniek en tevens aantrekkelijk. In figuur 23 is nog een voorbeeld te zien, de foto is gemaakt door Willem. Volgens Willem zouden deze panden beschermd stadsgezicht moeten zijn. De huizen zijn volgens hem karakteriserend voor de buurt omdat ze 'klein en schattig' zijn en zich onderscheiden van andere panden, in tegenstelling tot nieuwe appartementencomplexen welke volgens hem allemaal hetzelfde zijn. Eerder in deze paragraaf bleek dat volgens de respondenten oude panden de buurt karakteriseren en uniek maken en uit bovenstaande blijkt dat oude panden de buurt aantrekkelijk maken volgens de respondenten. Oude panden in de buurt lijken dus een belangrijke rol te spelen in de buurtbeleving van de respondenten.

Figuur 23: de visuele aantrekkelijkheid van de buurt (door: Willem)

Opmerkelijk is verder dat wanneer naar de foto's wordt gekeken waarop de respondenten aantrekkelijke plekken of aspecten van hun buurt hebben gefotografeerd, op zeer veel foto's 'groen' aanwezig is. Bomen, planten of gras komen op bijna alle foto's met betrekking tot de aantrekkelijkheid van de buurt terug. Nu zou het kunnen zijn dat er veel 'groen' in de buurt aanwezig is en dat de respondenten hierdoor 'gedwongen' zijn een boom, plant of gras te fotograferen, maar het zou er ook op kunnen wijzen dat 'groen' de buurt aantrekkelijk maakt voor de respondenten.

Uit bovenstaande blijkt dat de meeste respondenten hun buurt over het algemeen aantrekkelijk vinden. Volgens Mesch en Manor (1998) zijn bewoners over het algemeen tevredener met hun buurt wanneer zij de buurt aantrekkelijk vinden. Hierdoor zou de verbondenheid van bewoners met hun buurt toe kunnen nemen.

Opvallend is dat bijna alle respondenten plekken of aspecten in de buurt kunnen noemen welke zij onaantrekkelijk vinden. De redenen hiervoor lopen uiteen: zo is er volgens Wouter, Pieter, Jeroen en Bart sprake van vervuiling op bepaalde plekken van de buurt. Pieter heeft hiervan een foto gemaakt, zie figuur 24. Op de foto is zwervend afval te zien. Volgens Pieter is dit op meerdere plaatsen in de buurt het geval. Over deze foto zegt hij het volgende:

"Verschrikkelijk, dit. Niemand voelt zich verantwoordelijk voor dit stuk. De straatvegers komen hier niet met hun veegwagen en niemand gaat erachteraan. Het is al jaren zo." (Pieter, 56 jaar, heeft 4 jaar onderneming in de buurt, woont elders)

Figuur 24: vervuiling in de buurt (door: Pieter)

Het blijkt dat de gemeente de straten dagelijks veegt. Het zijn echter de hoofdstraten welke schoon worden gemaakt en niet kleinere straten als in figuur 24. Hierdoor blijft er volgens Pieter veel vuil liggen, wat hij onaantrekkelijk vindt.

Figuur 25: de onaantrekkelijkheid van de Nieuweweg (door: Simone)

Verder is er volgens een aantal respondenten sprake van achterstallig onderhoud in de buurt. Opmerkelijk is dat de Nieuweweg door veel respondenten als een onaantrekkelijke straat wordt bestempeld. Meerdere respondenten hebben dit dan ook gefotografeerd. In figuur 25 is een foto hiervan gemaakt door Simone te zien. Volgens Simone (en de andere respondenten) staat er een aantal slecht onderhouden planten in de Nieuweweg. Een aantal panden staat leeg en er is een aantal panden welke er onaantrekkelijk uitziet, bijvoorbeeld door gebladerde verf. Verder wil Simone met deze foto aantonen dat de straat volgens haar ongezellig oogt. De straat is geasfalteerd en hoewel het niet op de foto te zien is vanwege het tijdstip van fotograferen, staan er normaal gesproken veel auto's langs de weg geparkeerd. Hoewel het niet door de respondenten genoemd is, is het opvallend dat er op de foto's waarop onaantrekkelijke aspecten worden weergegeven, weinig tot geen bomen, planten of gras te zien is. Dit zou kunnen bevestigen dat 'groen' een buurt aantrekkelijker kan maken. Ella, Anna en Pieter geven aan dat de Nieuweweg echter visueel verbeterd is in de afgelopen jaren, wat volgens hen te wijden is aan de komst van de winkeliersvereniging waar zij lid van zijn. Het verbeteren van de straat doen zij bijvoorbeeld door vuil te ruimen, ongewenste ondernemingen proberen tegen te gaan en hun eigen ondernemingen goed te onderhouden. Dit komt overeen met Swaarp en Morenhoff (2006), volgens wie participatie in een buurt ervoor kan zorgen dat bewoners bereid zijn hun buurt fysiek te onderhouden.

Het Damsterdiep wordt door Lucas, Willem, Jeroen en Bart als een onaantrekkelijk en 'verloederd' gebied beschouwd. Zo vertelt Lucas:

"Het Damsterdiep is een lelijk stuk stad. De weg is veel te breed, de parkeerplaatsen langs de weg maken het ongezellig en er is teveel verkeer."
(Lucas, 57 jaar, heeft 17 jaar een onderneming, woont elders)

Echter, het Damsterdiep wordt momenteel getransformeerd met (onder andere) de bedoeling het gebied visueel aantrekkelijker te maken.

Het blijkt dat de respondenten zich wel eens storen aan de visueel onaantrekkelijke aspecten van hun buurt. Dit is terug te vinden in het onderzoek van Brown et al. (1998). Volgens hen kunnen fysieke ongeregelheden als vervuiling, achterstallig onderhoud en graffiti leiden tot de ontwikkeling van negatieve gevoelens over de buurt. Dit kan leiden tot een mindere mate van plaatsverbondenheid. Toch blijkt dat de fysieke ongeregelheden volgens een meerderheid van de respondenten maar op een klein aantal plaatsen voorkomt en dat zij zich er niet dusdanig aan storen dat zij negatieve gevoelens hebben ontwikkeld over hun buurt. Dit geldt echter niet voor alle respondenten:

Wouter, Jeroen en Bart storen zich aan de vervuiling in hun buurt en vinden dit een negatief aspect. De theorie van Brown et al. (2003) kan hier worden bevestigd. Uit het onderzoek van Brown et al. (2003) blijkt verder dat fysieke ongeregelheden kunnen leiden tot een slechter onderhoud van de buurt door de bewoners of zelfs tot een vertrek uit de buurt. Dit is niet naar voren gekomen uit de interviews; het blijkt juist dat de meeste respondenten zich inzetten om de buurt te onderhouden. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Anna, Ella en Pieter die gezamenlijk met medeondernemers de buurt net proberen te houden. Verder geeft een aantal respondenten aan zelf de stoep voor hun huis schoon te houden.

5.4.2 Openbare ruimte en groenvoorziening

Volgens de respondenten is er weinig openbare ruimte aanwezig in de buurt. Een aantal respondenten kan zelfs geen openbare ruimte in de buurt noemen. Dit blijkt tevens uit de fotoanalyse: aan respondenten is gevraagd om openbare ruimte in hun buurt weer te geven, maar slechts een klein aantal respondenten heeft dit daadwerkelijk kunnen doen. De helft van de respondenten geeft echter aan tevreden te zijn met de hoeveelheid openbare ruimte. Zij hebben hier nagenoeg dezelfde reden voor: de respondenten hebben geen behoefte aan het gebruik van openbare ruimte in de buurt. De respondenten zeggen een druk leven te leiden en er geen tijd voor te hebben. Wanneer zij in de zomer buiten willen zitten, kiezen zij liever voor hun eigen tuin of balkon. Hier komt de theorie van Kleinhans (2000) weer naar voren: het zou verklaard kunnen worden doordat mensen een individualistischer leven zijn gaan leiden en het belang van de buurt af is genomen. De respondenten geven daarnaast aan dat een schaarse hoeveelheid openbare ruimte bij het wonen in de binnenstad hoort en accepteren het hierdoor. Een verklaring voor de tevredenheid met de weinige openbare ruimte voor Pieter en Lucas zou kunnen zijn dat zij alleen hun onderneming in de buurt hebben, maar elders wonen. De andere helft van de respondenten zou echter meer openbare ruimte in de buurt willen zien. De redenen hiervoor lopen uiteen. Bart en Anna zouden graag openbare ruimte in hun buurt zien waar activiteiten plaats zouden kunnen vinden. Zij zouden graag aan deze activiteiten meedoen en vinden het belangrijk voor de saamhorigheid in de buurt. De openbare ruimte welke aanwezig is in de buurt, is hier volgens Bart en Anna niet geschikt voor: het zijn vooral

speelvoorzieningen. Anna heeft een openbare ruimte gefotografeerd, zie figuur 26. Op de foto is te zien dat de openbare ruimte hier uit een grasveld bestaat en een schommel. Er omheen staan bomen; het is een beschutte plek. Met deze foto wil Anna aantonen dat zij juist het tegenovergestelde zou willen zien: een groot, open plein waar sporttoernooien of markten kunnen plaatsvinden. Doormiddel van het bouwproject aan het Damsterdiep, waarbij een plein wordt aangelegd, hoopt Anna dat deze activiteiten daar plaats kunnen vinden. Opvallend is dat in paragraaf 5.3.1. naar

Figuur 26: de openbare ruimte bestaat vooral uit speelvoorzieningen (door: Anna)

voren kwam dat Bart graag meer medebewoners zou willen leren kennen en meer buurtactiviteiten zou willen. Openbare ruimte in de buurt zou hier een middel voor kunnen zijn: Bart geeft aan dat hij hier mensen zou kunnen ontmoeten en er zouden activiteiten kunnen plaatsvinden. Dit komt ook naar voren in de literatuur: volgens Mesch en Manor (1998) kan openbare ruimte als ontmoetingsplek dienen, wat positief kan zijn voor het ontwikkelen van verbondenheid met een buurt. Echter, de aanwezige openbare ruimte in de buurt blijkt geen ontmoetingsplek te zijn voor de respondenten. De respondenten hebben er geen behoefte aan, maar het kan ook zijn dat de respondenten weinig mogelijkheden hebben om er gebruik van te maken, omdat er weinig openbare ruimte in de buurt aanwezig is.

Volgens Henk en Diana zijn er te weinig speelvoorzieningen voor kinderen aanwezig in de buurt. Hoewel de kinderen van Jeroen, Henk en Diana inmiddels ouder zijn, hebben zij in het verleden problemen ondervonden aan het tekort aan speelruimte in de buurt. Zo blijkt uit een gesprek met Henk:

“Dat was echt niet goed. De kinderen hebben hier niet op straat kunnen spelen, veel te veel verkeer. En je moet altijd een drukke weg oversteken om naar een speeltuintje te gaan. Daar mag je ook niet voetballen. (...) We hebben als uitwijk een tweede huisje gehad voor in de weekenden. Daar

konden de kinderen wel buiten spelen en kwamen ze in contact met de natuur.” (Henk, 55 jaar, woont 54 jaar in de buurt)

Het blijkt dat Henk en Diana hebben overwogen om te verhuizen naar een rustigere plek, zodat hun kinderen buiten konden spelen. Vanwege de familiegeschiedenis die zij in hun buurt hebben, hebben ze toch besloten om te blijven. Uit bovenstaande zou kunnen blijken dat voldoende openbare ruimte en/of speelvoorzieningen belangrijk kunnen zijn voor gezinnen met kinderen en hun verbondenheid met de buurt hierdoor zou kunnen versterken.

De meeste respondenten zijn van mening dat er voldoende groenvoorziening aanwezig is in hun buurt. Opvallend is dan ook dat de respondenten welke mee

hebben gewerkt aan de foto-opdracht relatief veel foto's van 'groen' in de buurt hebben genomen, ten opzichte van foto's over de andere onderwerpen van de foto-opdracht. De foto's zijn verschillend van aard. Sommige respondenten hebben foto's genomen van kleine bomen of planten die in de straten van de buurt te vinden zijn. Andere respondenten wilden met de foto's aantonen dat de openbare ruimte in de buurt erg 'groen' is. Koos heeft bijvoorbeeld een foto gemaakt van 'de tuin van Hommus' (figuur 27). De tuin is volgens Koos een overblijfsel van een grote tuin met bijzondere planten. Er staat een hek om de tuin, de tuin is op bepaalde tijdstippen geopend voor publiek. Koos vindt het een bijzondere plek, hij noemt het een 'stukje natuur' in de binnenstad. Wat de respondenten ook hebben gefotografeerd, iedereen is van mening dat 'groen' de buurt aantrekkelijker maakt. Dit bleek al eerder in paragraaf 5.4.1., waar naar voren kwam dat bij het fotograferen van aantrekkelijke plekken in de buurt, veel 'groen' aanwezig is op de foto's. Daarnaast geven de respondenten volgens wie er te weinig groenvoorziening in de buurt aanwezig is aan dat meer 'groen' hun buurt aantrekkelijker zou maken. Geconcludeerd kan worden dat groenvoorziening een belangrijke factor is voor visuele aantrekkelijkheid van een buurt, wat overeen komt met Mesch en Manor (1998). Dit kan positief zijn voor de verbondenheid met de buurt.

Figuur 27: de tuin van Hommus (door: Koos)

5.4.3 Overlast en vermeden plekken in de buurt

De respondenten ondervinden overlast aan een aantal plekken of aspecten in hun buurt. Hoewel de plekken onderling verschillen, worden de bezoekers van koffieshops in de buurt het meest genoemd. Zaken als lawaai, dubbel parkeren en asociaal gedrag zorgen voor overlast bij Koos, Bart, Jeroen, Willem en Lucas. Zo blijkt uit een gesprek met Bart en Jeroen:

“Om de koffieshop loop ik liever een rondje heen. Van dat schorrie morrie staat daar altijd bij de ingang, altijd van die autootjes, ik noem ze maar van die boemboem autootjes. Er staan altijd auto's fout geparkeerd, dubbel geparkeerd...” (Bart, 44 jaar, woont 14 jaar in de buurt)

“Ik loop wel langs de koffieshop, maar het is niet leuk. Ik fietste er gisteren langs en iemand voor mij maakte zo'n lawaai. Hij sprong van zijn fiets en wilde me in elkaar slaan. Zulk soort mensen komen er in de koffieshop...” (Jeroen, 57 jaar, woont 27 jaar in de buurt)

Bart, Jeroen, Willem en Lucas beschouwen de bezoekers van de koffieshops als een negatief aspect aan hun buurt. Hoewel uit bovenstaande blijkt dat Jeroen de koffieshop niet vermijdt vanwege de overlast, is dit bij de overige respondenten wel het geval. Zij geven aan zich er niet prettig te voelen. Dit komt overeen met Brown et al. (2003), volgens wie overlast kan leiden tot het vermijden van een plek.

Het dealen van drugs in de kleine straten van de buurt zorgt voor overlast bij Pieter Koos, Ella en Anna. Behalve Ella, hebben deze respondenten een straat gefotografeerd waar drugs worden gedeald. De foto van Pieter is in figuur 28 weergegeven. Het is een smalle, doodlopende straat waar het 's avonds donker is. Volgens Pieter is het hierdoor een ideale plek voor het dealen van drugs; de dealers zijn op deze manier moeilijk vanaf de grotere straten te zien. Hij geeft aan dat er meer van dit soort straten is waar drugs worden gedeald en hij voelt zich er niet veilig. Pieter vermijdt deze plekken 's avonds dan ook. Koos, Ella en Anna vermijden de smalle straten van de buurt echter niet. De theorie van Brown et al. (2003) gaat dus niet in zijn geheel op.

Figuur 28: drugsdealing in kleine straten van de buurt (door: Pieter)

Figuur 29: overlast aan verkeerslawaaï (door: Henk en Diana)

Geluidsoverlast is een aspect van overlast voor Henk, Diana en Simone. Simone ondervindt geluidsoverlast aan het uitgaanspubliek in het weekend, Henk en Diana aan het verkeer. Henk en Diana hebben dit gefotografeerd, zie figuur 29. Zij wonen aan deze weg en volgens hen is het een heel druk kruispunt. Zo blijkt uit een interview met Diana:

“Omdat het het op één na drukste kruispunt is van Groningen, is er altijd wat te doen. Ikea, Academisch Ziekenhuis, er komt veel verkeer langs. Het verkeer legt een stempel op onze buurt, het is heel dominant. Een aantal jaren geleden zagen we een prognose van de verkeersontwikkeling en toen zijn we geschrokken. De intensiteit zou nog groter worden. We dachten, misschien moeten we toch maar weg...” (Diana, 53 jaar, woont 22 jaar in de buurt)

Uit bovenstaande blijkt dat de verkeersintensiteit een negatieve invloed heeft gehad op de verbondenheid van Henk en Diana met hun buurt: hierdoor waren ze bijna verhuisd. Het blijkt dat ze vanwege de familiegeschiedenis, die eerder in dit hoofdstuk naar voren kwam, toch zijn gebleven. Henk en Diana hebben een aantal maatregelen genomen, zoals dubbele beglazing en verplaatsing van de woonkamer naar de achterkant van het huis. Hierdoor is het toch leefbaar, geven zij aan.

Geconcludeerd kan worden dat overlast een negatieve invloed kan hebben op de verbondenheid met de buurt. Het kan leiden tot het vermijden van een plek of zelfs tot een verhuizing, wat overeenkomt met de theorie van Brown et al. (2003). Dit geldt echter niet voor iedereen. Jeroen geeft bijvoorbeeld aan dat hij ondanks de negatieve aspecten aan zijn buurt niet zou willen verhuizen. In het onderzoek van Brown et al. (2003) komt verder naar voren dat overlast een positieve werking kan hebben op de verbondenheid met de buurt. Bewoners kunnen samenspannen en gezamenlijk actie ondernemen. Dit kan een gevoel van eenheid ontwikkelen en de betrokkenheid met de buurt stimuleren, wat de plaatsverbondenheid kan doen toenemen (Brown et al., 2003). Wouter ondervindt overlast aan studenten vanwege lawaai en vernielingen. Het blijkt dat

hij samenspannt met buurtbewoners om gezamenlijk actie ertegen te ondernemen en hierdoor heeft hij medebewoners ontmoet.

5.4.4 Veiligheid en criminaliteit

De respondenten voelen zich over het algemeen veilig in hun buurt. Het merendeel van de respondenten kan dan ook geen plekken noemen welke worden vermeden. Eerder bleek dat Bart, Willem, Lucas, Koos en Pieter een aantal plekken in de buurt vermijdt, omdat zij zich er niet prettig voelen. Hoewel zij aangeven zich veilig te voelen in hun buurt, zou hieruit kunnen blijken dat zij een zekere angst hebben voor de vermeden plek. Omdat zij aangeven zich veilig te voelen in hun buurt, blijken deze vermeden plekken er geen grote invloed op te hebben. In het onderzoek van Brown et al. (2003) komt naar voren dat wanneer een bewoner zich veilig voelt in zijn buurt, dit positieve gevoelens ten opzichte van de buurt kan stimuleren en de verbondenheid ermee kan bevorderen. Het feit dat de respondenten zich veilig voelen in hun buurt, zou dus positief kunnen zijn voor hun verbondenheid.

Volgens alle respondenten is er sprake van criminaliteit in de buurt. De mate van criminaliteit verschilt echter per respondent. Wat een rol lijkt te spelen is of de respondent persoonlijke ervaring met criminaliteit in de buurt heeft. Zo geven Wouter, Bart en Willem aan dat er sprake is van criminaliteit in de buurt en het blijkt dat er een aantal keren in hun huis of auto is ingebroken. Wouter zegt hierover:

“Ik ben vijf autoradio’s verder en er is twee keer ingebroken. De hele deur lag eruit. Twee, drieduizend euro heeft het me gekost om het allemaal te repareren. Ik heb mijn beurt wel gehad en medeondernemers zijn ook wel eens aan de beurt geweest...” (Wouter, 41 jaar, heeft 8 jaar onderneming, woont 3 jaar in de buurt)

Volgens Wouter wordt er bij veel ondernemers ingebroken in de buurt. Hieruit zou kunnen blijken dat er meer criminaliteit is in ondernemingen dan in woningen. Toch blijkt dat er in de woningen van Bart en Willem ook is ingebroken en de overige ondernemende respondenten hebben geen ervaring met criminaliteit. Deze theorie lijkt in dit onderzoek dus niet op te gaan. De ervaringen met criminaliteit hebben invloed op het beeld van Wouter en Bart over hun buurt. Zij vinden het een nadeel aan het wonen in de binnenstad en wanneer de mate van criminaliteit toe zou nemen, zou dit voor hen een reden zijn om te verhuizen. Dit komt overeen met de bevindingen van Brown et al. (2003) volgens wie criminaliteit negatief kan werken op de verbondenheid van bewoners met hun buurt. Echter, Willem zegt dat zijn buurtbeleving niet is veranderd doordat er bij hem is ingebroken:

“Er is twee keer overdag bij mij ingebroken. Mijn vrouw en ik waren samen beneden in onze zaak. Er is toen heel veel gestolen. Maar bij één op de vier Nederlanders wordt ingebroken, dus waarom zou ik daar dan net buitenvallen?” (Willem, 56 jaar, heeft 36 jaar onderneming, woont zijn hele leven in de buurt)

Hieruit blijkt dat Willem heeft geaccepteerd dat er kan worden ingebroken in zijn huis. De respondenten volgens wie er weinig tot geen sprake is van criminaliteit in de buurt hebben geen persoonlijke ervaring met criminaliteit. Dit zou positief kunnen zijn voor hun verbondenheid met de buurt.

5.4.5 Omgevingsfactoren

De ligging van de buurt heeft voor alle respondenten (behalve Pieter) een rol gespeeld om in de buurt te komen wonen of er een onderneming te vestigen. Het centrum van de stad ligt nabij de onderzoeksbuurten, zie figuur 1 in hoofdstuk 2 voor de ligging van de onderzoeksbuurten ten opzichte van de rest van de stad. Voor de respondenten was de nabijheid van het centrum een belangrijke factor. Voor Koos, Bart en Jeroen was het zelfs één van de belangrijkste factoren voor de keuze om in de buurt te komen wonen. De respondenten vinden de nabijheid van het centrum vooral in praktische zin belangrijk, ze kunnen lopend of op de fiets naar het centrum om van winkels, restaurants of

uitgaansgelegenheden gebruik te maken. Voor de ondernemende respondenten speelt economisch belang een rol: Willem, Ella, Anna en Lucas geven aan dat de aanloop van passanten vanuit het centrum belangrijk is voor hun onderneming. Zo blijkt uit een interview met Ella:

"Ik vind het prettig dat het centrum vlakbij is. Geen toestanden dat je ver moet fietsen om in de binnenstad te kunnen komen. Alles wat je nodig hebt is dichtbij. Daarnaast is het voor mijn zaak belangrijk, er is veel aanloop van passanten vanuit de binnenstad." (Ella, 46 jaar, heeft 5 jaar onderneming, woont 5 jaar in de buurt) De respondenten vinden de nabijheid van het centrum een positief aspect van hun buurt, wat hun verbondenheid met de buurt zou kunnen beïnvloeden. Dit komt overeen met de bevindingen van Altman en Low (1992), volgens wie omgevingsfactoren een rol kunnen spelen bij de verbondenheid van bewoners met hun buurt. Echter, volgens Altman en Low (1992) kunnen omgevingsfactoren een gevoel van herkenning, identificatie en status geven. Dit blijkt niet uit dit onderzoek, de nabijheid van het centrum is vooral in praktische en economische zin belangrijk voor de respondenten. Pieter is de enige respondent welke aangeeft dat omgevingsfactoren voor hem onbelangrijk zijn. Dit zou verklaard kunnen worden vanwege het feit dat hij niet in de buurt woont en zijn onderneming vaste klanten heeft en dus niet afhankelijk is van de aanloop van passanten.

5.4.6 Het bouwproject aan het Damsterdiep

Zoals in hoofdstuk 2 naar voren kwam, zal het Damsterdiep de komende jaren worden getransformeerd. Er zal een parkeergarage worden gebouwd met een kantoor erboven en er zal een plein worden aangelegd. In het voorjaar van 2007 is er begonnen met het project, men verwacht dat het in 2010 voltooid zal zijn (Gemeente Groningen, 2007). Aan de respondenten is gevraagd welke gevolgen zij denken te ondervinden tijdens de periode waarin het project wordt gerealiseerd. Het blijkt dat bijna alle respondenten geen persoonlijke gevolgen denken te ondervinden. Wanneer er wordt gekeken naar de plaats waar deze respondenten wonen, blijkt dat zij niet direct aan het Damsterdiep wonen maar in andere straten. Dit zou een verklaring kunnen zijn. Bart is de enige respondent welke negatieve gevolgen denkt te ondervinden aan het bouwproject. Hij woont dan ook direct aan het Damsterdiep en het bouwproject vindt voor zijn huis plaats. Bart vertelt hierover:

"Tijdens de bouw zitten ze hier voor mijn huis, dus je hebt een bouwput van vier jaar. Een hoop lawaai en overlast en je kunt niet met de auto bij de deur komen. Daarna heb ik vlak voor mijn neus een kantoorgebouw. Dat is dertig meter hoog... Dus ik zie geen lucht meer, wat ik nu wel zie. Doordat het kantoorgebouw vlak voor mijn huis staat, loop je gevaar dat je woning gaat verzakken. Dat gebouw past hier niet, absoluut niet." (Bart, 44 jaar, woont 14 jaar in de buurt)

Zoals eerder in dit hoofdstuk bleek, is Bart lid van de klankbordgroep van het bouwproject om zijn belangen te behartigen. Hij heeft bezwaren ingediend, welke geen effect hebben gehad. Bart denkt dat het bouwproject dusdanig nadelig voor hem zal zijn, dat hij overweegt te verhuizen. Hieruit zou opgemaakt kunnen worden dat het bouwproject negatief is voor de verbondenheid van Bart met zijn buurt.

Hoewel de ondernemende respondenten geen persoonlijke gevolgen denken te ondervinden, heeft het bouwproject volgens hen echter wel negatieve gevolgen voor de ondernemingen. Willem, Lucas, Wouter, Anna en Ella zijn bang dat de omzet zal dalen doordat het Damsterdiep drie jaar lang gesloten zal zijn voor verkeer. Opvallend is dat behalve de onderneming van Lucas, geen enkele onderneming direct aan het bouwproject gelegen is. Als motivatie geven de respondenten aan dat zij bang zijn voor minder passanten vanuit het centrum van de stad, doordat het Damsterdiep gedurende drie jaar gesloten zal zijn voor verkeer. Lucas vertelt hierover het volgende:

"De mensen zullen mijn onderneming moeilijker kunnen bereiken. Mijn klanten zijn niet alleen mensen uit de buurt, maar ook bijvoorbeeld mensen die met de auto langs mijn onderneming komen of mensen die hun auto hier parkeren als ze naar het centrum gaan. Deze mensen zullen hier de komende drie jaar niet

kunnen komen. Ik zal een groot deel van mijn omzet moeten missen.” (Lucas, 57 jaar, heeft 17 jaar onderneming, woont elders)

Uit interviews met de ondernemende respondenten blijkt dat zij een compensatie van de gemeente zullen krijgen voor het missen van omzet, maar de respondenten zijn bang dat deze compensatie onvoldoende zal zijn. Hij ziet het niet zitten om drie jaar een bouwput voor zijn onderneming te hebben. Toch is dit niet de enige reden; het blijkt dat Pieter een geschikter pand elders heeft kunnen kopen. Echter, uit bovenstaande zou geconcludeerd kunnen worden dat de bouwperiode een negatieve invloed kan hebben op de verbondenheid van de ondernemende respondenten met hun buurt. Verder blijkt dat de overige respondenten ook denken dat ondernemingen in de buurt omzet zullen moeten missen. Meerdere respondenten hebben de situatie op het Damsterdiep gefotografeerd en de foto's geven nagenoeg hetzelfde weer. Voorbeelden hiervan zijn te zien in figuur 30 en 31, gefotografeerd door respectievelijk Koos en Anna. Met deze foto's willen Koos en Anna (en de andere respondenten) aantonen dat de buurt moeilijker te bereiken is als gevolg van het bouwproject. In figuur 30 is te zien dat de stoep is opengebrouwen en dat klanten via een brug bij ondernemingen kunnen komen. Zij zullen echter door het zand moeten lopen om er te komen. De wegen in de figuren 30 en 31 zijn tevens afgesloten. Koos en Anna willen aantonen dat hierdoor de omzet van de ondernemingen zou kunnen dalen en dat er een aantal ondernemingen zal moeten sluiten, wat zij erg jammer zouden vinden.

Figuur 30: het Damsterdiep tijdens het bouwproject (door: Koos)

Figuur 31: een slechtere bereikbaarheid als gevolg van het bouwproject (door: Anna)

Wanneer er echter wordt gekeken naar de gevolgen voor de buurt na de

voltooiing van het bouwproject aan het Damsterdiep, blijkt dat behalve Jeroen en Bart alle respondenten positieve gedachten hierover hebben. De respondenten denken dat de buurt een economische impuls zal krijgen. De respondenten met een eigen onderneming geven aan dat er vanwege het bouwproject meer looppubliek zou kunnen komen waardoor hun omzet zou kunnen stijgen. Dit zou positief kunnen zijn voor hun (economische) verbondenheid met de buurt. Daarnaast denken de respondenten dat de buurt aantrekkelijker zal worden wanneer het bouwproject voltooid is. Volgens Mesch en Manor (1998) kan een positieve waardering van de buurt de verbondenheid met de buurt beïnvloeden. Het is mogelijk dat de bewoners zich door het bouwproject meer verbonden met de buurt zullen voelen. Of dit daadwerkelijk zal gebeuren, zal de toekomst uitwijzen. Bart en Jeroen zijn echter minder optimistisch. Zij denken dat de buurt opnieuw opgebouwd zal moeten worden. Volgens hen zullen er veel ondernemingen sluiten tijdens de bouwperiode en zal de buurt achteruitgaan. Het zou jaren kunnen duren voordat de buurt aantrekkelijker wordt. Het valt op dat vooral Bart negatief is over het bouwproject, zowel persoonlijk als vanuit de buurt gezien. Bart is dan ook de respondent welke de meeste gevolgen zal ondervinden aangezien hij aan het bouwproject woont. Dit zou zijn negativiteit kunnen verklaren.

5.5 Individuele factoren

5.5.1 Inleiding

In deze paragraaf zal de invloed van individuele factoren op de plaatsverbondenheid van de respondenten met hun buurt worden onderzocht. Er is gekozen om de analyse van de individuele factoren na de analyse van de sociale en fysieke factoren te plaatsen, omdat er zal worden verwezen naar de voorgaande paragrafen. Allereerst zal er een overzicht worden gegeven van individuele factoren van de respondenten, zie tabel 6.

Respondent	Leeftijd	Bewoner of ondernemer?	Lengte van verblijf in buurt?	Huur of koop (woning/onderneming)	Opleiding
1. Koos	66	Bewoner	6 jaar	Huur	WO
2. Jeroen	57	Bewoner	27 jaar	Koop	HBO
3. Diana	53	Bewoner	22 jaar	Koop	HBO
4. Henk	55	Bewoner	54 jaar	Koop	HBO
5. Simone	23	Bewoner	3 jaar	Huur	WO
6. Bart	44	Bewoner	14 jaar	Koop	HBO
7. Ella	46	Bewoner en ondernemer	5 jaar, 5 jaar onderneming	Woning: koop Onderneming: huur	HBO
8. Wouter	41	Bewoner en ondernemer	3 jaar, 8 jaar onderneming	Woning en onderneming: koop	Mavo
9. Anna	48	Bewoner en ondernemer	10 jaar, 10 jaar onderneming	Woning en onderneming: koop	HBO
10. Willem	57	Bewoner en ondernemer	Hele leven, 36 jaar onderneming	Woning en onderneming: koop	MBO
11. Pieter	56	Ondernemer	Woont elders, 4 jaar onderneming	Onderneming: huur	HBO
12. Lucas	57	Ondernemer	Woont elders, 17 jaar onderneming	Onderneming: huur	WO

Tabel 6: individuele factoren van de respondenten

5.5.2 Lengte van verblijf

Wanneer er wordt gekeken naar de lengte van verblijf in de buurt van de respondenten, blijkt dat er grote verschillen zijn. In tabel 6 is te zien dat 5 respondenten tussen 3 en 10 jaar in de buurt wonen, eveneens 5 respondenten wonen er langer, variërend van 14 jaar tot (bijna) hun hele leven. In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat het ontwikkelen van plaatsverbondenheid een temporeel proces is. Hoe langer men in een buurt woont, hoe meer kans men heeft sociale relaties te ontwikkelen. Dit kan een positief effect hebben op de verbondenheid met de buurt (Mesch en Manor, 1998). Hebben respondenten welke langere tijd in de buurt wonen meer sociale relaties dan respondenten welke er kortere tijd wonen? Deze theorie lijkt op te gaan in dit onderzoek. Willem en Henk, die (bijna) hun hele leven in de buurt wonen, kennen veel van hun medebewoners: Willem zegt ze allemaal te kennen, Henk kent er tussen 25 en 30. Wouter en Simone daarentegen, welke beide 4 jaar in de buurt wonen, kennen 'slechts' tussen 10 en 15 medebewoners. Toch moet er een nuancering gemaakt worden. Zo woont Bart langere tijd (14 jaar) in zijn buurt en kent 'slechts' tussen 10 en 15 medebewoners terwijl Ella, die er kortere tijd (5 jaar) woont, ongeveer 40 medebewoners kent. De theorie lijkt in dit onderzoek niet in zijn geheel op te gaan. Verder kwam in dit hoofdstuk naar voren dat een aantal respondenten medebewoners als vrienden beschouwt. Dit zijn respondenten welke langere tijd in de buurt wonen. Hierdoor zou de theorie van Mesch en Manor (1998) bevestigd kunnen worden. De rol van de lengte van verblijf in een buurt bij het ontwikkelen van plaatsverbondenheid is verder al eerder naar voren gekomen bij Simone:

"Ik zit hier maar tijdelijk in deze buurt. Als ik straks ga werken ga ik waarschijnlijk ergens anders wonen of misschien een studie in een andere stad. (...) Het is niet dat ik een speciaal gevoel heb bij deze buurt. Omdat ik hier maar tijdelijk zit, ga ik niet speciaal allerlei activiteiten in de buurt doen of zo." (Simone, 23 jaar, woont 3 jaar in de buurt)

Simone geeft aan dat zij het wonen in haar buurt als tijdelijk beschouwt omdat zij er op een studentenkamer woont en hierdoor geen behoefte heeft aan sociale betrokkenheid in de buurt. Wanneer zij er voor langere tijd zou wonen, zou Simone hier wel behoefte aan hebben. Tot slot kwam het effect van de lengte van verblijf in een buurt naar voren bij Henk en Willem. Zoals gezegd wonen zij hun hele leven in de buurt en is de plek belangrijk voor hen vanwege de familiegeschiedenis.

5.5.3 Eigendom van een huis

In tabel 6 is te zien dat de meerderheid van de respondenten een koophuis of – onderneming heeft. Eigendom van een huis kan een belangrijke factor zijn voor plaatsverbondenheid in een buurt (Brown et al., 2003; Mesch en Manor, 1998; Altman en Low, 1992; Rohe et al. 1996). Volgens Rohe et al. (1996) blijven eigenaren van een huis vaak langer in een buurt wonen dan huurders, omdat het kopen van een huis een bewuste keuze is, ook voor een buurt. De respondenten met een koophuis of – onderneming wonen reeds een aantal jaren in de buurt en uit de interviews blijkt dat zij (behalve Bart, zie paragraaf 5.4.6) geen plannen hebben om te verhuizen. Wanneer er wordt gekeken naar de hurende respondenten, blijkt dat behalve Lucas, deze respondenten slechts enkele jaren in de buurt wonen of er een onderneming hebben. Daarnaast geeft Pieter aan binnenkort te willen verhuizen en ook Simone beschouwt het wonen in haar buurt als tijdelijk. Bovenstaande zou kunnen bevestigen dat huiseigenaren langer in een buurt blijven wonen dan huurders. In de vorige subparagraaf bleek dat een langere lengte van verblijf in een buurt de verbondenheid met de buurt positief kan beïnvloeden. De verbondenheid van de respondenten met een koophuis of – onderneming zou dan ook dieper kunnen zijn dan van de respondenten met een huurhuis of – onderneming. Volgens Rohe et al. (1996) kennen huiseigenaren meer medebewoners en zetten zij zich actiever in voor hun buurt dan huurders. Dit blijkt echter niet uit het onderzoek. Zo zijn Koos, Lucas en Pieter huurders, maar kennen veel van hun medebewoners. Ook zetten Koos en Pieter zich actief in voor hun buurt. Bart is daarentegen een huiseigenaar, maar kent weinig medebewoners. Verder zet de helft van de respondenten met een eigen huis zich niet actief in voor hun buurt. Concluderend kan er worden gezegd dat de respondenten met een eigen huis of onderneming over het algemeen langere tijd in de buurt wonen dan de hurende respondenten, maar dat zij zich over het algemeen niet actiever inzetten of meer medebewoners kennen.

5.5.4 Levensstadium

Volgens Lewicka (2003) varieert de plaatsverbondenheid van bewoners met een buurt in verschillende levensstadia. In overgangen tussen verschillende levensstadia, kan de identiteit van bewoners veranderen. Dit kan resulteren in een diepere binding of ontbinding met de buurt (Lewicka, 2003). Zoals in de vorige subparagraaf bleek, is dit te zien bij Simone: zij geeft aan tijdelijk in haar buurt te wonen, omdat zij op een studentenkamer woont en momenteel geen behoefte heeft aan een diepe sociale binding met de buurt. Dit komt overeen met Kleinhans et al. (2000), volgens wie jonge, hoogopgeleiden over het algemeen weinig interesse in hun buurt hebben. Volgens Lewicka (2003) zijn gezinnen met jonge kinderen over het algemeen verbonden met de buurt, omdat kinderen beperkt zijn in hun sociale contacten tot de directe geografische omgeving. Hoewel geen van de respondenten opgroeiende kinderen heeft, hebben Jeroen, Willem, Henk en Diana deze wel gehad. Willem vertelt hierover:

“De kinderen hebben natuurlijk vriendjes mee naar huis genomen. En dan krijg je dat ouders ze weer ophalen. Zo leer je die dan ook weer kennen. De school is ook zo iets. Die heeft hier vlakbij gestaan en daar leer je ook heel veel mensen kennen.” (Willem, 57 jaar, heeft 36 jaar onderneming, woont zijn hele leven in de buurt)

Ook de andere respondenten geven aan dat hun kinderen met veel buurtkinderen hebben gespeeld en dat zij hierdoor in contact met buurtbewoners zijn gekomen en meer interesse hebben gekregen in hun buurt. Verder hebben volgens Lewicka (2003) oudere

bewoners meer binding met de buurt, omdat hun mobiliteit afneemt en hierdoor meer interesse kunnen krijgen in de buurt. Geen van de respondenten kan echter als oudere bewoner worden beschouwd. De oudste respondent is 66 jaar en nog erg mobiel. Om deze reden kunnen er over deze theorie geen uitspraken worden gedaan. Alles samengenomen, kan worden gesteld dat in overgangen tussen verschillende levensstadia de identiteit van de respondenten kan veranderen, waardoor de plaatsverbondenheid van de respondenten met hun buurt kan variëren.

5.5.5 Opleiding en inkomen

In tabel 6 is te zien dat bijna alle respondenten een hogere beroepsopleiding (HBO) of een wetenschappelijke opleiding (WO) hebben gedaan. In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat er een negatieve relatie bestaat tussen plaatsverbondenheid en opleiding en inkomen (Brown et al., 2003; Lewicka, 2003; Mesch en Manor, 1998; Permentier; 2007). Mensen met een lager inkomen zouden minder financiële middelen hebben zich te verplaatsen en plaatsverbondenheid met de buurt zou hierdoor een gevolg kunnen zijn van de afwezigheid van alternatieven (Permentier, 2007). Willem en Wouter hebben de laagste opleiding van alle respondenten. Volgens de theorie zouden zij hierdoor een diepere binding hebben met de buurt dan de overige respondenten. Echter, Wouter en Willem hebben een goedlopende onderneming. Ook de overige respondenten hebben een modaal tot bovenmodaal inkomen. Doordat geen van de respondenten een zeer laag inkomen heeft en hierdoor niet geïsoleerd is in de buurt, kan er over deze theorie geen uitspraken worden gedaan.

5.6 Lokaal ondernemersschap

In deze paragraaf zal de invloed van lokaal ondernemersschap op de verbondenheid van de respondenten met hun buurt worden onderzocht. De helft van de respondenten heeft een onderneming in de buurt. Dit zijn: Willem, Ella, Anna, Wouter, Pieter en Lucas. De meerderheid van deze respondenten woont er tevens, alleen Pieter en Lucas wonen elders. Dit komt overeen met Schutjes et al. (2002), volgens wie veel ondernemers in dezelfde buurt wonen als waar hun onderneming gevestigd is. Zoals in paragraaf 5.3 naar voren kwam zijn Ella, Anna en Pieter lid van een vereniging gericht op ondernemers in de buurt: de winkeliersvereniging. Deze winkeliersvereniging heeft naast een overlegfunctie tussen de ondernemers nog een andere functie: het inzetten voor de straat, waardoor de buurt aantrekkelijker zou kunnen worden voor klanten. Ella, Anna en Pieter zijn dus (onder andere) lid vanwege economische belangen. Ook Willem participeert actief in zijn buurt: hij is lid van de BoBo en de klankbordgroep (zie paragraaf 5.3). Hoewel Willem lid van de BoBo is vanwege persoonlijke redenen, is hij lid van de klankbordgroep vooral vanwege zijn onderneming. Hij wilde zijn inkomen en dat van medeondernemers veiligstellen. Bovenstaande is terug te vinden in de literatuur: volgens Schutjes et al. (2002) kunnen ondernemers een actieve rol innemen in de buurt, omdat lokale ondernemers vaak zowel een persoonlijk als een professioneel belang hebben bij een leefbare buurt. Actieve lokale ondernemers kunnen zich hierdoor sterk betrokken voelen bij de buurt en bereid zijn zich in te zetten voor de buurt, of zelfs te investeren in fysieke en sociale verbeteringen in de buurt (Schutjens et al., 2002). Deze theorie lijkt op te gaan voor Ella, Anna, Pieter en Willem, ze zijn bereid zich in te zetten en voelen zich betrokken bij hun buurt. Inzet voor de buurt door ondernemende respondenten blijkt ook uit andere aspecten. Zo geven Ella, Sanne en Wouter aan zelf vuil te ruimen in de buurt om de buurt schoon en aantrekkelijk te houden.

Alle ondernemende respondenten geven aan veel medebewoners via hun onderneming te hebben leren kennen. Het blijkt dat dit contact belangrijk voor hen is, om verschillende redenen. Zo vormen de bewoners voor een aantal ondernemingen een belangrijk deel van de klanten. Verder werd aangegeven dat er vanwege de contacten er sociale controle bestaat in de buurt, voor zowel de bewoners als de ondernemers. Ook niet-

ondernemende respondenten hebben medebewoners in lokale ondernemingen ontmoet. Zo vertelt Bart:

"Hoe heb ik mijn medebewoners ontmoet... Onder andere via winkels hier in de buurt een aantal geloof ik. Daar kom ik regelmatig en daar maak je dan wel eens een praatje en hoor je wel eens wat." (Bart, 44 jaar, woont 14 jaar in de buurt)

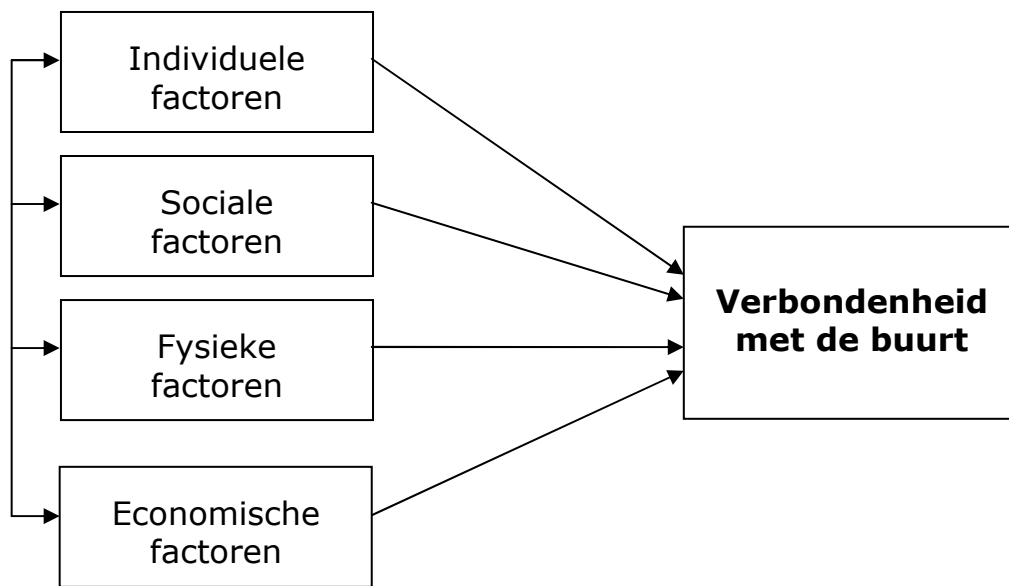
Bovenstaande komt overeen met de bevindingen van Schutjes et al. (2002) volgens wie ondernemingen een functie als ontmoetingsplek kunnen hebben. Volgens Schutjes et al. (2002) hebben ondernemingen verder een verzorgingsfunctie voor de buurt. De helft van de respondenten maakt gebruik van lokale ondernemingen. De hoofdreden voor de respondenten voor het gebruik van buurtvoorzieningen is het gemak. Daarnaast is steun aan de buurt een belangrijke reden voor Ella, Anna en Bart. Zo zegt Anna:

"Ik maak van veel voorzieningen hier in de buurt gebruik. De bioloog, de schoenmaker, de dierenwinkel... Ik probeer wat ik hier in de buurt kan kopen, ook in de buurt te kopen. Kijk, als ik dat niet doe, en niemand doet dat, dan blijft er geen kleine buurt meer over in de stad natuurlijk. En ze weten hier ook wie ik ben." (Anna, 48 jaar, heeft 10 jaar onderneming, woont 10 jaar in de buurt)

Uit bovenstaande blijkt dat Anna zich betrokken voelt bij haar buurt, ze wil de lokale ondernemingen steunen. Daarnaast blijkt vertrouwen een rol te spelen: Anna vindt het fijn dat de lokale ondernemers weten wie zij is wanneer zij er boodschappen komt doen. Dit blijkt ook voor Bart en Ella te gelden. Voor de overige respondenten blijken lokale ondernemingen niet erg belangrijk te zijn. Dit is te verklaren door de nabijheid van het stadscentrum; respondenten geven de voorkeur aan om van ondernemingen daar gebruik te maken.

5.7 Relaties tussen de factoren

Zoals bleek in hoofdstuk 3, bestaan er relaties tussen de verschillende factoren welke plaatsverbondenheid in buurten kunnen beïnvloeden. Dit is ook naar voren gekomen in het onderzoek. Aan de hand van een aantal voorbeelden zal dit duidelijk gemaakt worden. Volgens Brown et al. (2003) beïnvloeden sociale en fysieke factoren in een buurt elkaar. Dit lijkt overeen te komen met de bevindingen van dit onderzoek. Zo is er gevraagd naar belangrijke plekken en aspecten in de buurt en de redenen hiervoor. Een veelgenoemde reden was het hebben van sociale contacten op de betreffende plek. Daarnaast blijken ondernemingen van de buurt een ontmoetingsplek voor bewoners te zijn. Verder is gebleken dat door plekken of aspecten van overlast sociale contacten kunnen ontstaan en dat bewoners zich ertegen kunnen gaan samenspannen. Ook individuele factoren kunnen sociale factoren beïnvloeden. Zo kwam in paragraaf 6.5 naar voren dat een langer verblijf in de buurt kan zorgen voor meer sociale contacten. Ook bleek dat overgangen tussen verschillende levensstadia de identiteit van bewoners kan veranderen, waardoor de plaatsverbondenheid van bewoners met een buurt kan variëren. Daarnaast is er een invloed te zien van individuele factoren op fysieke factoren. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij Diana. Doordat zij 22 jaar in de buurt woont, is de buurt haar 'dorp' geworden waar zij haar routes heeft en de omgeving kent. Hierdoor is haar buurt iets voor haar gaan betekenen. Doordat de verschillende factoren elkaar onderling kunnen beïnvloeden, kan figuur 6 in hoofdstuk 3 worden aangepast. Zie figuur 32 op de volgende bladzijde, waarin de onderlinge relaties tussen de verschillende factoren zijn weergegeven.

Figuur 32: factoren welke verbondenheid met de buurt beïnvloeden (bron: auteur)

Hoofdstuk 6. Conclusie

6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de deelvragen van dit onderzoek, zoals gesteld in hoofdstuk 1. De vragen zullen op basis van de theorie in hoofdstuk 3 worden beantwoord. Vervolgens wordt er een antwoord gegeven op de hoofdvraag en volgen er aanbevelingen voor verder onderzoek.

6.2 Beantwoording van de deelvragen

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden, zijn er verschillende deelvragen opgesteld welke in deze paragraaf zullen worden beantwoord.

1. In hoeverre voelt de bewoner/ondernemer zich sociaal verbonden met zijn buurt?

Alle respondenten hebben een aantal sociale contacten in de buurt, hoewel de hoeveelheid en de vorm onderling verschilt. De afstand tot de woning van de respondent lijkt van belang te zijn: hoe verder van de woning, hoe minder medebewoners de respondent kent. In het onderzoek is gebleken dat er verschillende factoren van invloed zijn op de sociale verbondenheid tussen respondenten en hun buurt. Zo lijken respondenten met familiebanden in de buurt dieper sociaal verbonden aan zijn of haar buurt te zijn dan respondenten zonder deze familiebanden. Naast het feit dat de familie elkaar regelmatig bezoekt, blijkt de familiegeschiedenis in de buurt dierbaar voor deze respondenten te zijn en wonen zij mede om deze reden in hun buurt. Ook respondenten met vrienden in hun buurt lijken een diepere mate van verbondenheid te hebben dan respondenten zonder vrienden in hun buurt. Deze respondenten hebben een intensief contact met hun vrienden en zij vormen voor de respondenten een belangrijk aspect aan hun buurt. De meerderheid van de respondenten beschouwt medebewoners echter als kennissen, de vriendenkringen van de respondenten bevinden zich vooral buiten de buurt. Maar hoewel het contact veelal oppervlakkig is en vooral vanwege de fysieke nabijheid bestaat, geven de respondenten aan dat contact met medebewoners belangrijk voor hen is. Omdat zij dichtbij elkaar wonen, vinden respondenten het belangrijk te weten wie hun medebewoners zijn en daarnaast bieden zij steun aan elkaar, in zowel praktische als sociale zin. Een deel van de respondenten zet zich actief in voor zijn of haar buurt. Redenen hiervoor zijn steun aan de buurt, persoonlijk belang en gezelligheid. De buurt blijkt een betekenis te hebben voor deze respondenten en daarnaast kennen zij meer medebewoners dan respondenten welke zich niet actief inzetten. Opvallend is dat de 'actieve respondenten' een aantal vrienden in de buurt hebben, in tegenstelling tot de 'passieve respondenten'. Respondenten welke zich actief inzetten voor hun buurt lijken meer betrokken te zijn bij hun buurt dan respondenten welke dit weinig tot niet doen en lijken zich dieper verbonden te voelen met hun buurt.

Over het algemeen worden gezegd dat hoewel niet alle respondenten evenveel en even diepgaande contacten met medebewoners hebben, de respondenten zich sociaal verbonden lijken te voelen met hun buurt. Respondenten met familie en vrienden in de buurt en respondenten welke zich actief inzetten voor hun buurt lijken zich echter meer sociaal verbonden met de buurt te voelen dan de overige respondenten.

2. In hoeverre voelt de bewoner/ondernemer zich fysiek verbonden met zijn buurt?

Alle respondenten hebben bepaalde plekken of aspecten in hun buurt welke belangrijk voor hen zijn. Verschillende aspecten spelen hierbij een rol. Zo zijn het plekken welke de respondent mooi vindt, er bewoners kent, vaak bezoekt of plekken welke bekend en vertrouwd zijn bij de respondent. De meeste respondenten blijken zich gehecht te voelen aan de fysieke omgeving van zijn of haar buurt, wat vaak in de loop van de jaren is ontstaan. Verder vinden de respondenten hun buurt aantrekkelijk, uit het onderzoek is

gebleken dat vooral oude panden en groenvoorziening de buurt voor de respondenten aantrekkelijk maken. Toch kunnen alle respondenten plekken of aspecten in hun buurt noemen welke zij onaantrekkelijk vinden. Zo is er volgens sommige respondenten sprake van vervuiling en volgens anderen is er sprake van achterstallig onderhoud en criminaliteit in bepaalde delen van hun buurt. Verder ondervindt een aantal respondenten overlast in de buurt en worden bepaalde plekken vermeden. De respondenten storen zich wel eens aan de negatieve aspecten in hun buurt, maar het blijkt voor de meeste respondenten niet dusdanig vervelend te zijn dat het negatieve gevoelens over hun buurt veroorzaakt. De meeste respondenten zetten zich in om hun buurt net te houden en daarnaast geven zij aan zich veilig te voelen in hun buurt. Wat een rol lijkt te spelen is in hoeverre de respondent persoonlijk te maken heeft met negatieve aspecten in de buurt en met welke regelmaat. Zo heeft criminaliteit in de buurt een negatieve invloed op de verbondenheid van respondenten welke er persoonlijke ervaring mee hebben. De rol van openbare ruimte in de buurt blijkt niet erg groot te zijn. Volgens de respondenten is er weinig openbare ruimte aanwezig en de meerderheid is hier tevreden mee. Wel blijkt openbare speelruimte belangrijk te zijn voor respondenten welke jonge kinderen hebben gehad. Een tekort hieraan heeft in het verleden een negatieve invloed op de buurtverbondenheid van deze respondenten gehad. De nabijheid van het stadscentrum is belangrijk geweest voor de keuze van de respondenten om in de buurt te komen wonen of te ondernemen. Dit geldt vooral in praktische zin en voor de ondernemende respondenten was het belangrijk voor de aanloop van passanten vanuit het stadscentrum. Het bouwproject aan het Damsterdiep heeft een impact op een aantal respondenten. Dit geldt vooral voor ondernemende respondenten: zij zijn bang voor een lagere omzet tijdens de bouwperiode. Daarnaast geldt het voor respondenten welke aan de straat waar het bouwproject plaatsvindt wonen en overlast ondervinden. Hierdoor verandert hun buurtbeleving.

Over het algemeen kan het volgende worden gezegd: ondanks een aantal negatieve fysieke aspecten in de buurt, lijkt de meerderheid van de respondenten zich fysiek verbonden te voelen met hun buurt. De mate van fysieke verbondenheid verschilt echter, maar geconcludeerd kan worden dat respondenten met een aantal negatieve persoonlijke ervaringen in mindere mate fysiek verbonden lijken te zijn met hun buurt dan de overige respondenten.

3. Wat is de invloed van individuele factoren op de verbondenheid van de bewoner/ondernemer met zijn buurt?

Er blijkt een aantal individuele factoren invloed te hebben op de mate van verbondenheid met de buurt. Zo kan gesteld worden dat respondenten welke langere tijd in de buurt wonen een diepere verbondenheid met de buurt hebben dan respondenten welke er kortere tijd wonen, doordat zij in de loop van de jaren sociale contacten hebben opgedaan en de fysieke omgeving voor hen betekenis heeft kunnen krijgen. Ook is gebleken dat in verschillende levensstadia de verbondenheid met de buurt kan variëren; in verschillende levensstadia hebben respondenten in variërende mate interesse in hun buurt. Daarnaast lijken respondenten met een eigen huis langer in een buurt te blijven wonen, maar toch lijken zij niet meer medebewoners te kennen en zich niet actiever in te zetten dan hurende eigenaren. De invloed van de eigendom van een huis op de buurtverbondenheid kan daarom worden betwist. Verder kan over de invloed van de opleiding en het inkomen van respondenten op hun buurtverbondenheid weinig worden gezegd, doordat deze factoren onderling weinig verschillen bij de respondenten.

Over het algemeen kan worden gezegd dat er individuele factoren zijn welke de verbondenheid met de buurt beïnvloeden, maar dat deze invloed per factor verschilt.

4. Wat is de invloed van lokale ondernemingen op de plaatsverbondenheid van de bewoner/ondernemer met zijn buurt?

Het blijkt dat voor een aantal ondernemende respondenten de buurtbewoners een deel van de klanten vormen. Hierdoor is het voor deze respondenten belangrijk een goede

relatie met buurtbewoners te hebben en de ondernemende respondenten hebben dan ook veel sociale contacten in de buurt. Daarnaast voelt de meerderheid van de ondernemende respondenten zich betrokken bij zijn of haar buurt en wil zich ervoor inzetten met als hoofdmotief het belang van de ondernemingen. Uit bovenstaande blijkt een economische verbondenheid van de ondernemende respondenten met hun buurt. Ook voor een aantal overige respondenten zijn de lokale ondernemingen belangrijk. Zo maakt de helft van de respondenten gebruik van de lokale ondernemingen, uit gemak en vertrouwdheid, maar ook uit steun aan de buurt. Echter, de andere helft van de respondenten geeft weinig om de lokale ondernemingen. In tegenstelling tot de ondernemende respondenten, zijn de ondernemingen in de buurt geen sociale ontmoetingsplekken voor de meeste respondenten.

6.3 Algemene conclusie

De algemene conclusie van dit onderzoek geeft een antwoord op de hoofdvraag:

“Wat is de plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen en welke factoren spelen hierbij een rol?”

Concluderend kan er worden gezegd dat bewoners en ondernemers zich verbonden voelen met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen, hoewel de mate van verbondenheid per bewoner of ondernemer verschilt. In dit onderzoek is gebleken dat er verschillende factoren zijn welke invloed hebben op de verbondenheid met de buurt. Deze kunnen worden onderverdeeld in de volgende categorieën: sociale factoren, fysieke factoren, individuele factoren en economische factoren.

Het blijkt dat de meerderheid van de bewoners en ondernemers zich sociaal verbonden voelt met zijn buurt. De mate van verbondenheid verschilt echter: bewoners en ondernemers met vrienden en familie in de buurt lijken zich dieper verbonden met de buurt te voelen dan bewoners welke dit niet hebben. Toch blijken sociale contacten in de buurt belangrijk te zijn voor de bewoners en ondernemers, ongeacht de diepte van de relatie. Zij dienen niet alleen voor gezelschap, maar ook voor steun aan elkaar. Bewoners en ondernemers welke zich actief inzetten voor hun buurt lijken een diepere mate van buurtverbondenheid te hebben; zij hebben meer sociale contacten en daarnaast lijkt de buurt een betekenis voor hen te hebben waardoor zij zich ervoor willen inzetten. De bewoners en ondernemers lijken zich fysiek verbonden te voelen met hun buurt. Bepaalde plekken en aspecten hebben om verschillende redenen betekenis voor hen en over het algemeen voelen zij zich gehecht aan de fysieke omgeving. Openbare ruimte lijkt weinig invloed te hebben op de verbondenheid met de buurt. De nabijheid van het stadscentrum is belangrijk geweest voor de meerderheid van de bewoners en ondernemers om zich er te vestigen. Negatieve fysieke aspecten van de buurt als vervuiling en overlast hebben echter een negatieve invloed op de verbondenheid van de bewoners met hun buurt. Het blijkt dat bewoners met een aantal persoonlijke negatieve ervaringen zich in mindere mate fysiek gehecht voelen aan de buurt dan de overige bewoners. Verder hebben lokale ondernemers een economische verbondenheid met de buurt. Sociale contacten met buurtbewoners zijn voor hen belangrijk, omdat ze een deel van de klanten vormen en verder zet de meerderheid van de lokale ondernemers zich in voor zijn of haar buurt vanuit het belang van de ondernemingen. De invloed van lokale ondernemingen op de verbondenheid van bewoners met hun buurt verschilt echter, voor de ene respondent is lokaal ondernemersschap belangrijker dan voor de andere. Ook hebben individuele factoren invloed op de verbondenheid van de bewoners met hun buurt. Zo zijn bewoners welke er langere tijd wonen en een eigen huis hebben over het algemeen dieper verbonden met hun buurt dan hurende bewoners en bewoners welke er kortere tijd wonen. Het hangt echter van de individuele factor af welke invloed het heeft op de buurtverbondenheid.

Er kan worden geconcludeerd dat de verschillende factoren een onderlinge invloed op elkaar hebben, ze zijn niet los van elkaar te zien. Zo zijn belangrijke plekken voor bewoners en ondernemers vaak plekken waar zij sociale contacten hebben en kunnen

bewoners en ondernemers vanwege fysieke ongeregelheden medebewoners ontmoeten. Tot slot kan er worden geconcludeerd dat het ontwikkelen van plaatsverbondenheid een temporeel proces is. Zo kunnen bewoners en ondernemers in de loop van de jaren sociale contacten opdoen en kan de fysieke omgeving van de buurt iets voor hen gaan betekenen.

6.4 Aanbevelingen voor verder onderzoek

In dit onderzoek is de mate van plaatsverbondenheid van bewoners en ondernemers met hun buurt rond het Damsterdiep te Groningen duidelijk geworden. Er is echter een aantal aspecten welke verder onderzocht zouden kunnen worden, waardoor dit onderzoek kan worden gezien als aanzet tot een vervolgonderzoek. Ten eerste wat betreft de respondenten: deze zijn geselecteerd op basis van 'actieve participatie' in de buurt volgens de wijkvereniging BoBo en buurtbewoners. Er moet echter worden vertrouwd op de juistheid van hen hierover. In vervolgonderzoek zouden respondenten op een andere manier geselecteerd kunnen worden, bijvoorbeeld op lengte van verblijf in de buurt of gezinssituatie. In dit onderzoek is gebleken dat de buurtverbondenheid in verschillende levensstadia kan variëren. Volgens de theorie raken oudere bewoners meer geïnteresseerd in hun buurt doordat hun mobiliteit afneemt. Geen van de respondenten kon echter als oudere bewoner worden beschouwd. In vervolgonderzoek zou het daarom interessant zijn oudere bewoners te selecteren om hun buurtverbondenheid te onderzoeken. Verder zijn volgens de theorie gezinnen met jonge kinderen over het algemeen verbonden met hun buurt. Echter, geen van de respondenten heeft momenteel jonge kinderen. In vervolgonderzoek zou het daarom interessant zijn gezinnen met jonge kinderen te selecteren. Verder zou het interessant kunnen zijn om een soortgelijk onderzoek in andere delen van de stad Groningen te doen. Hierdoor kunnen de uitkomsten met elkaar worden vergeleken en kan er gekeken worden of dezelfde factoren dezelfde invloed op de verbondenheid met de buurt hebben. Tot slot zou vervolgonderzoek wat betreft de onderzoeksmethode interessant kunnen zijn. In dit onderzoek is de data doormiddel van diepte-interviews en fotoanalyse verkregen. Het is gebleken dat het verkrijgen van data doormiddel van foto's een waardevolle informatiebron is. De respondenten konden doormiddel van het maken van foto's niet alleen duidelijker aantonen wat zij bedoelden, maar de foto's lieten in een oogopslag ook veel informatie zien. Het beeld op de foto is moeilijk doormiddel van woorden te omschrijven. Een interview over de gemaakte foto's is naar mijn idee echter noodzakelijk. De respondent kan dan motiveren waarom hij of zij deze foto gemaakt heeft en wat hij of zij ermee bedoeld. Wanneer de interpretatie volledig aan de onderzoeker wordt overgelaten, bestaat er de kans dat er misinterpretaties optreden. Naar mijn idee is het zinvol om het verkrijgen van data doormiddel van foto's in vervolgonderzoek toe te passen. Echter, een aantal respondenten heeft geen medewerking willen verlenen aan de foto-opdracht. Respondenten hadden het druk of zagen de toegevoegde waarde er niet van. In vervolgonderzoek zou daarom het belang van medewerking van de respondent aan de foto-opdracht meer benadruk kunnen worden zodat er hopelijk een hogere deelname aan de foto-opdracht ontstaat.

Literatuur

- Altman, I., S.M. Low (1992), *Place Attachment. Human Behaviour and Environment. Advances in Theory and Research, volume 12*. New York: Plenum Press.
- Altman, I., A. Wandersman (1987), *Neighbourhood and Community Environments. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research, volume 9*. New York: Plenum Press.
- Atkinson, R. & Kintrea, K. (1999) *Owner-occupation, social mix and neighbourhood impacts*. In: Policy & Politics vol. 28 no.1 pp. 93-108.
- Baarda, D.B., M.P.M. de Goede, J. Teunissen (2005), *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Stenferd Kroese.
- Blokland-Potters, T. (1998) Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk, Kampen: Kok Agora.
- BoBo (2007), Binnenstad-Oost online. <http://www.binnenstad-oost.nl/bobo.html> (bezoekt op 3 september 2007).
- Brown, B., D.D.Perkins, G. Brown (2003), Place attachment in a revitalizing neighbourhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23 (2003), 259-271.
- Bureau Onderzoek (2007), Gebruikte methodes. <http://www.bureauonderzoek.nl/index.php?&menuid=4&menuitem=Onderzoeksmethodes> (bezoekt op 25 april 2007).
- Cele (2006), Communicating Place. Methods for understanding children's experience of place. Stockholm: Stockholm University. Stockholm Studies in Human Geography 16.
- Cresswell (2004), *Place, a short introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Dienst Administratie en Informatie (2007), Gronometer. Groningen: Gemeente Groningen.
- Gemeente Groningen (2007), Klankbordgroep. <http://www.damsterdiep.groningen.nl> (bezoekt op 11 juni 2007).
- GoogleMaps (2007), *GoogleMaps*. www.maps.google.com (bezoekt op 20 mei 2007).
- Holloway, L., P. Hubbard (2001), *People and Place. The extraordinary geographies of everyday life*. London: Pearson Education Limited.
- Kleinhans, R., Veldboer, L. & Duyvendak, J.W. (2000) Integratie door differentiatie? Nieuwegein: Distributiecentrum VROM.
- Lewicka, M. (2005), Ways to make people active: the role of place attachment, cultural capital, and neighbourhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25 (2005), 381-395.
- Mesch, G.S., O. Manor (1998), Social ties, environmental perception, and local attachment. *Environment and behavior* 30 (1998), 504-519.

Meijering, L. (2006), *Making a place of their own. Rural intentional communities in Northwest Europe*. Utrecht/Groningen: Royal Dutch Geographical Society/Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.

Miles, M.B., A.M. Huberman (1984), *Qualitative Data Analysis. A sourcebook of New Methods*. Londen: Sage.

Musterd, S., R. van Kempen (2007), *Introductie: ontwikkeling en betekenis van de stadsbuurt*. In: S. Musterd, R. van Kempen (2007). *De stadsbuurt: ontwikkeling en betekenis*. Assen: Van Gorcum.

Permentier, M. (2007), *Gevolgen van negatieve buurtreputaties*. In: S. Musterd, R. van Kempen (2007), *De stadsbuurt: ontwikkeling en betekenis*. Assen: Van Gorcum.

Petersson, R (1989), *Visual Information*. New York: Educational Technology Publications.

Richards, L. (2000), *N4 Classic, Mini Manual*. Bundoora: QSR International

Rohe, W.M., Stewart, L.S. (1996), Homeownership and neighbourhood stability. *Housing Policy Debate*, 7 (1), 37-81.

Rose, G. (2007), *Visual Methodologies: an introduction to the interpretation of visual materials*. Londen: Sage.

Schutjes, V., P. Korteweg, A. Mackloet (2007), *De woning als bedrijfslocatie: van springplank naar anker*. In: S. Musterd, R. van Kempen (2007). *De stadsbuurt: ontwikkeling en betekenis*. Assen: Van Gorcum.

Sibley, D. (1997), *Geographies of exclusion, society and difference in the west*. London: Routledge.

Sibley, D. (2003), Geography and psychoanalysis: tensions and possibilities. *Social & Cultural Geography*, 4(3), 391-399.

Swaarop, S., J.D. Morenhoff (2006), Building Community: The Neighborhood Context of Social Organization. *Social Forces*, 48 (3), 1665-1695.

Swanborn, P.G. (2003), *Case-study's. Wat, wanneer en hoe?* Amsterdam: Boom.

Valentine, G. (2001), *Social Geographies: Space and Society*. Harlow: Prentice Hall.

Valentine, G. (2005), *Tell me about...: using interviews as a research methodology*. In: R. Flowerdow, D. Martin, *Methods in Human Geography*. Londen: Pearson Education Limited.

Van Dijk, J., H. 't Hart, M. de Goede, W. Jansen, J. Teunissen (1998), *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom.

Vaske, J.J., D.R. Williams (2003), The measurement of place attachment: validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest Science*, 49 (6), 830-840.

Vittoria Giuliani, M., R. Feldman (1993), Place attachment in a developmental and cultural context. *Journal of Environmental Psychology*, 13 (1993), 267-274.

Wellman, B., R. Yuk-Lin Wong, D. Tindall, N. Nazer (1997), A decade of network change: Turnover, persistence and stability in personal communities. *Social Networks*, 19, 27-50.

Yin, R.K. (1989), *Case study research: design and methods*. London: Sage.